

V. FEJEZET.

AZ ANJOUK IDŐSZAKA.

Források. *Kézikönyvek:* Horváth Mihály és Szalay László magyar történelmei; Szilágyi Sándor, A magyar nemzet története (milléniumi kiadás) és Erdély története. *Kútfők és monográfiák:* Bécsi képes krónika «Cronica de gestis Hungarorum», kiadta Toldy F. 1867; Küküllői János esperes «Chronicon de Ludovico rege»; Dubniczi krónika. Olasz krónikák: Gravina, Villani stb. a Muratori-gyűjteményben. Anjoukori okmánytár; Diplomáciai emlékek az Anjoukorból. *Pőr Antal* számos műve az Anjoukorról, nevezetesen: Csák Máté, Nagy Lajos életrajzai, A német-újvári grófok, Az Omode nádorok, Csór Tamás stb; Botka Tivadar, Csák Máté és kortársai; Wenzel, A Frangepánok Magyarország történetében; Salamon, Az első Zrinyiek; Wertner, A bazini és szentgyörgyi grófok. *Nagy Lajos hadjáratairól különösen:* Olasz hadjáratok: Gravina, Chronicon de rebus in Apulia gestis ab anno 1333—1350. Teleky József, Óvári Lipót és Kozics László munkái, Nagy Lajos nápolyi hadjáratairól. Lengyel hadjáratok: Dubniczi Krónika, Caro, Geschichte Polens; Lovcsányi, Magyar-lengyel érintkezés. Dalmát-velencei háborúk: Mitis, La Dalmatia di tempi di Ludovico il Grande; Wenzel, A turini békekötés; Mircse, Venedig und Ungarn.

Károly Róbert háborúi.

Károly Róbert küzdelmei a trón végleges elnyeléseig 1301—1308. III. Endre halála után Károly Róbertet párthívei Zágrábban nyomban magyar királylyá koronázták ugyan, de sem ez erőszakos lépés, sem a pápa pártfogása, ki Boccasino biboros személyében követet küldött Magyarországra Károly ügyét előmozdítani, nem szerezték meg a trónt; mert a nemzeti párt, melynek élén János kalocsai érsek, az összes megyés püspökök,

Ákos Ernye fia István nádor, a Henrik fiak, a Csákok, a Rátótiak, az Abák, szóval majd az összes egyházi és világi főurak állottak, a pápa által az országra kényszerített királyról hallani sem akartak s királyul **Venczel** cseh királyt, illetőleg ennek hasonnevű fiát választották meg. De sőt midőn az ifjabb Venczel útban volt Magyarországra, a németújvári **Henrik fia Iván**, hogy Venczelnek utat nyisson, *1301 augusztus havában* megtámadta **Esztergomot** és az itt tartózkodó Károly Róbertet, legfőbb párthíveivel Gergely esztergomi érsekkel együtt a városból kiszorítván, a várost rövid ostrom után bevette. Venczel Fehérvárra vitetett és megkoronáztatott, Károly Róbert pedig egyelőre a Pétervárad mellett levő Bélakuti monostorba vonúlt félre.

A nemzeti párt azonban hamar belátta, hogy választása nem volt szerencsés, másrészt a pápai követ is mindig több és több hívet szerzett Károlynak, a ki *1302 szeptember havában* már az időt a cselekvésre alkalmasnak tartván, Gergely esztergomi, István kalocsai érsek, több püspök és főúr kíséretében **Buda** alá indult. Szándékuk az volt, hogy a fővárost megrohanván, Venczelt foglyúl ejtik. A budaiak azonban résen voltak; a rajtaütés nem sikerült, a Venczel kiadására felszólított budaiak pedig ezt — nem akaráván semmit tudni az «olasz király» fiáról — megtagadták. Károly hívei most megszállották a budai hegyeket és ott dűlván, pusztítván, még a szőlőket is kiirtották, ez által akaráván a budaiakat a város megadására kényszeríteni. Midőn azonban híre jött, hogy Henrikfia Iván erős haddal közeledik a vár fölmentésére, a Károlypártiak Székesfehérvár irányában visszavonúltak, «a mig majd seregük megszaporodik».

A következő évben Károly ügye még kedvezőbb fordulatot látszott venni, mert a pápa 1303 május 31-én kelt bullájával a magyar trónt Venczel ellenében Károly Róbertnek ítélte s ítéletét Venczel cseh királynak, a magyar nemzetnek, a német császárnak az osztrák hercegnek megküldte, ez utóbbiakat Károly ügye védelmére híván föl.

A cseh király, részint ez ítélet, részint fia panaszos levelei folytán, miután most már életét is féltette, elhatározta, hogy fiát hazaviszi. Hogy pedig ezt biztosan tehesse, nagy sereggel, mely

1304. eredetileg Albert német császár ellen gyűjtetett, *1304 június havában* Magyarországra indult.

Venczel hadaival egész Párkányig jött s itt táborba szállván, az új esztergomi érseket, Mihályt, fölszólította, hogy mint arra illetékes személy fiát koronázza meg. Mihály érsek azonban ezt **Esztergom.** megtagadta, mire Venczel **Esztergomot** hadaival megrohanta, a székesegyházat feldúlta, kincseit elrabolta. A cseh király ezután seregével **Budára** menetelt és a várost megszállta.

Bárha a cseh király azon szándékát nyilvánította, hogy a dél felől már előnyomulásban levő Károly Róbertet hadaival az országból kiszorítja, miután a szent koronát és a koronázási jelvényeket csalárd módon megszerezte, és az ország kormányát Németujvári Ivánra bízta, hadaival fölkerekedett és fiával együtt hazafelé indult. Útjában a cseh sereget Károly hívei, kik közé most már a hatalmas *Csák Péter fia Mátyus*, vagy mint ezután — ép a Venczel révén szerzett Trencsén vármegye után — leggyakrabban nevezni szokták: **Trencsényi Csák Máté**, is tartozott, továbbá Rudolf osztrák herceg hadai, gyakran megtámadták, mindamellett Venczel augusztus elején minden nagyobb baj nélkül hazaért Prágába.

Ez idő alatt Károly Róbert megszorodott hívei szervezkedtek és augusztus 24-én Károly Róbert Rudolf osztrák herceggel Pozsonyban szövetséget kötött Venczel ellen; Csák Máté egy Rudolfal kötött külön szerződéssel magát 8000 lovasnak a csehek ellen való kiállítására kötelezte. Csakhamar 20.000 magyar és kún **Nikolsburg.** állott készen és Morvaországba betörvén, elfoglalták **Nikolsburgot**, **Joroslavic.** majd a Thaya mentén fekvő **Jaroslavic** várát, nemkülönbén **Eibenschütz.** **Eibenschützöt** s feldúlták az országot egész Brünnig.

A további hadműveletekre nézve a terv az volt, hogy a magyarok egyesülnek Rudolf osztrák herceg és a pápa felhívására szintén harcbalépő Albert császár hadaival s együtt működnek Venczel ellen; a magyar hadak egy része, különösen a kúnok, hivatkozva a szerződésre, mely szerint szent Mihály napon túl táborozni nem kötelesek, a további közreműködést megtagadván, mintegy 7000-en visszaindultak. Albert 4000 lovast küldött **N.-Óvár.** utánuk, a kik a kúnokat **Német-Óvárnál** érték el s megtámadták; a kúnok és a velök volt magyarok, azt hívének, hogy az egész

németség van mögöttük, foglyaikat és zsákmányaikat visszahagyva, 1301.
rövid harcz után, melyben számosan estek el, megfutottak.

A visszamaradt magyarok a németekkel együtt dúlták Cseh-
országot, de midőn a hideg beköszöntött, visszatértek.

II. Venczel 1305 június 21-én meghalt, fia III. Venczel 1305.
pedig az Alberttel 1305 október 9-én kötött békében a magyar
trónra való igényéről **Otto** bajor herczeg javára lemondott, a koro-
nát és a koronázási jelvényeket is neki adván át; egy év mulva
különben gyilkos kéz megölte.

A hadjárat tehát, melynek Károly Róbertet kellett volna a
magyar trónra emelni, Venczel helyett egy más vetélytársat szer-
zett neki. Igaz ugyan, hogy Ottót sem Albert sem Rudolf nem pár-
tolta, Tamás esztergomi érsek pedig Ottó legfőbb és leghatalma-
sabb híveit, a Henrik fiakat, Ivánt és Henriket, az egyházból
kiközösítette; de ez Ottónak 1305 deczember 6-án a csanádi és
veszprémi püspökök által történt székesfehérvári megkoronázását
meg nem akadályozhatta.

Károly és Ottó pártja most mintegy fegyverszünetet tartott;
csak Tamás érsek működött Károly érdekében, részint az által,
hogy Ottónak László erdélyi vajda leányával való házasságát meg-
akadályozta, részint pedig az által, hogy az *1306-ik év* végén a 1306.
Németujváriaktól **Esztergomot**, a főpapok dandáraival és az Esztergom.
alsóbb — a fegyverszünetbe be nem vont — nemesek egy részé-
nek segítségével rövid ostrom után visszavette.

Még jobb eredményt hozott a következő év. Werner László,
a volt budai bíró fia, *1307 június 1-én* rajtaütés útján elfoglalta
Buda várát és azt a Károlypártiaknak adta át; maga Károly Buda.
Róbert pedig nehéz küzdelem után bevette a csehek által még
mindig megszállva tartott **Szepesvárt**. Végre Ottót elfogta **László Szepesvár**.
erdélyi vajda és Déván őrizet alatt tartotta.

Károly Róbert hívei most 1307 szeptember havában a Ráko-
son országgyűlést tartva, őt királylyá kikiáltották. Ez azonban,
még mindig nem tette volna Károlyt királylyá, ha be nem jön a
pápa követe, **Gentile** biboros, ki a Németujváriak hatalma ellené-
ben Trencsényi Csák Mátéval, az Abákkal, Ákosokkal és Borsákkal
szövetkezvén, Károly Róbertet az 1308 november 27-én Pesten a 1308.
Duna partján egyértelműleg királylyá választatta. De még az sem

1308. volt elég s Károly Róbert csak akkor vált Magyarország általánosan elismert királyává, midőn — az eddigi három koronázás érvénytelennek tekintetvén — 1310 augusztus 20-án a szent koronával is megkoronáztatott.

A király Csák Máté és az Amadé fiak elleni hadjárata 1312-ben. A pápai követ megnyerte ugyan Csák Mátét Károly részére, de ez csak ideiglenes csatlakozás volt, és nem meghódolás. Csák Máté, a ki majdnem királyi hatalommal uralkodott birtokain, melyek az ország nyugoti határától a Szepességig, a Kárpátoktól a Dunáig terjedtek és «*Mátyusföldre*» néven nevezettek, nem volt hajlandó Károly Róbertnek fejet hajtani és a királylyal egy cseppet sem törődve, kénye-kedve szerint zsarolta, fosztogatta, rabolta úgy a király, mint az egyház birtokait; sőt Amadé nádor halála után ennek fiaival szövetségre lépven, oly hatalomra tett szert, mely a királyét sokszorosan felülmúlta, a minthogy a trencsényi udvar is sokszorta fényesebb volt, mint Károly Róbert királyi udvara.

Gentile biboros azt hitte, hogy Csák Mátét, a kire a rábeszélés, intés, nem fogott, szigorral fogja jobb útra téríteni és Csák Mátét és összes híveit, birtokait az egyházból kiközösítette. Máté azonban a biborossal ép oly keveset törődött, mint a királylyal és **Nyitra.** a kiközösítésre Nyitra várának megrohanásával és a nyitrai püspöknek teljes kifosztásával válaszolt. Nyitrát Máté alvezére, Mihály fia Simon szállotta meg és a püspöki javakat maga vette kezelése alá; ugyanezt cselekedték Máté más hívei a káptalan birtokaival. Nyitra után az esztergomi érsekre került a sor, és annak birtokai hasonlóképp lefoglaltattak, feldúlattak.

Károly Róbert végre is belátta, hogy a királyság minden hatalma, minden tekintélye semmivé lesz, ha e vad kényúr hatalmát meg nem törí. Csák Mátét közvetlenül, saját területén, megtámadni azonban még sem merészelt, hanem midőn Máté szövetségesei, az Amadé fiak, a királyi birtokot képező Sáros várát és a velök kötött egyezményben felsorolt többi várakat visszaadni vonakodtak, a király az **Amadé fiak** megtámadását határozta el.

1312 tavaszán összegyűjté tehát a király híveit. Csatlakoztak hozzá *Tamás* esztergomi érsek, az eгри, váczai, váradi és veszprémi püspökök, Csák János országbíró, Máté unokaöcscse,

a ki azonban áruló szándékkal volt, továbbá Miklós erdélyi vajda, 1312.
 Debreczeni Dózsa, Széchényi Tamás, Apuliai vagy Drugeth Fülöp,
 Nekcsei Sándor és Demeter és még számosan mások. Nagybárára
 új emberek, mert a régi híres nevek viselői, ha nem is csatlakoz-
 tak Mátéhoz, félreálltak. A király mellé állottak továbbá a Szt.
 János lovagrend tagjai, kik röviden *kereszteseknek* neveztetnek,
 továbbá a *Görgeiek* által vezetett szepesi szászok.

Csák Máté könnyen észrevehette, hogy bár a királyi had az
 Amadé fiak ellen indult, a csapás neki van szánva; mert ha a
 király az Amadé fiakat leveri, Máté elveszti azok szövetségét s
 a megerősödött király az Amadé fiak után őt fogja sújtani. El volt
 tehát határozva, hogy az Amadékat minden erejével segíti.

Az ellenségeskedést az Amadé fiak kezdték meg, midőn már-
 czius végén kifosztották **Sárospatakat**; midőn pedig a király **Sárospatak**.
 egyik hive *Szécsi Péter* őket itt megverte és zsákmányukat elszedte,
 ennek saját birtokára **Gálszécsre** vetették magukat és azt fel- **Gálszécs**.
 dúlták.

Április 10-én a király seregével **Sáros** vára alá érkezett, **Sáros**.
 melyet **Miklós fia Demeter** védelmezett. Nemcsak hogy föl nem
 adta a király fölhívására a várat, de sőt oly sikeresen védekezett,
 hogy a királyi had egy hónap múlva, május közepe táján, sem ért
 el semmi eredményt. Ekkor pedig az ostromot félbe kellett hagyni,
 mert Csák Máté fölmentő serege, mely számos, erős volt s csupán
 pánczélos lovag 1700 volt sorai közt, nem ugyan Máté által
 személyesen vezetve, hanem rokona, a «szép» vagy «nagy» **Aba**
 vezérlete alatt, **Sáros** alá érkezett, a királyi sereg pedig, vele meg
 nem mérkőzhetvén, kénytelen volt **Lőcsére** kitérni.

Csák Máté és az Amadé fiak hada most egyesülvén, **Aba** és
Demeter vezérlete alatt **Kassa** alá szállottak, hogy a királyi várost **Kassa**.
 elfoglalják.

A rozgonyi csata 1312 június 15-én. Míg Csák Máté
 és az Amadé fiak serege **Kassát** ostromolta, **Károly Róbert** a
 Szepességen magához vonta a szepesieket, a kik grófjuk *Görgei*
István buzdítására oly számosan gyülekeztek **zászlói** alá, hogy a
 király, a ki még a **János** lovagok, vagy **keresztesek** csatlakozását
 is remélte, erejét elégnék ítélte arra, hogy a pártosokkal szembe-
 szálljon.

1312. A királyi sereg tehát elindult, hogy Kassát az ostrom alól fölmentse.

Mihelyt Aba és Demeter a király közeledéséről értesültek, az ostromot azonnal félbeszakíták, és Kassától északra a Furcsa hegy nevű magaslaton foglaltak állást, hogy maguknak az uralkodó terepet biztosítsák. A király hadai a mélyebben fekvő sikon szálltak meg. A csatateret tüzetesebben a Tarca völgyében fekvő **Rozgony** és **Királynép** nevű mai helységek jelölik; a király hada ez utóbbi helység helyén táborozott.

Rozgony,
Királynép.

A támadást a pártosok kezdék meg, magasabb felállításukból hevesen rohanván le a király seregére, mely Vajkóczon át az ellenség elé sietett. Az összeütközés rendkívül heves volt, s valóban nagy kitartásra volt szükség a királpártiakban, hogy mindjárt az első rohammal vissza ne vettessenek. A rohamot szerencsésen kiállották, de a kézi tusában mégis a pártosok kerekedtek felül; Csák Máté hívei ugyanis kiváltképen a királyi dandárra veték minden erejüket, hogy a királyt élve vagy halva kézre kerítsék. Már elbukott *Gyürki György* az ország zászlójával; *Szécsényi Tamás*, *Drugeth Fülöp* és *Nekcsei Sándor* alig bírták Csák népeit visszanyomni; a király körül sorjában hullottak el a legjelesebb vitézek és *Nagymihályi Gergelynek*, a Sztáray grófok ősenek karja már kifáradt ama csapások fölfogásában, melyek a királynak voltak szárván, mikor végre e legválságosabb percekben a keresztes lovagok a másik szárnyról, hol a helyzet nem volt oly veszélyes, a király mellé vágattak, a fáradt vitézeket támogatandó.

Csakhamar elesett az ellenség mindkét vezére, Aba és Demeter, elesett az Amadé fiak ketteje, Miklós és Dávid, a vezéreiktől megfosztott sereg ingadozni kezdett, a király pedig új segítséget kapott. A kassai polgárok hada érkezett most a csataterre. Mihelyt ugyanis Kassa az ostrom alól fölszabadult és a polgároknak tudomására jutott, hogy a küzdelem Rozgonynál megindult, azonnal fölkerekedtek és a csataterre érkezve, a pártosokat oldalban támadták meg.

E támadás a győzelmet végkép a király részére döntötte el; a pártosok megfutottak.

A rozgonyi csatában az Amadé fiak hatalma megtört és azok váraikba rejtőztek.

De a király a hadműveleteket ellenök tovább folytatta. Szepesben **Lubló**, Nógrádban **Toboly** és **Hollókő**, Abaujvárbán **Regécz**, Hevesen **Sírok** Debreczeni Dózsa és Drugeth Fülöp hadai által vétettek be. **Sárost** a Tökölyiek önként feladták.

1312.
Lubló.
Toboly.
Hollókő.
Regécz.
Sírok.
Sáros.

Csák Máté hatalmát azonban a rozgonyi csata nem törte meg, sőt kevés idővel a csata után betört a Szepességbe, és Drugeth Fülöpöt **Szepesvár** közelében megvervén, a Szepességet fel-dúlta; Szepesvárat azonban elfoglalni nem tudta. Szepesvár.

De a király helyzete, tekintélye, e győzelem folytán megerősödött s napról-napra szaporodott azok száma, kik a királynak hűségüket, szolgálataikat felajánlották. Meghajoltak az Amadé fiak, de sőt még részben a Németújváriak is, és lassankint valóban az egész nemzet sorakozott a király mögött.

Csák Máté csehországi hadjárata 1315-ben. Hogy mily erős, mily hatalmas volt Csák Máté még a rozgonyi csata után is, mutatja, hogy a német királyválasztó harcokban az osztrák Szép Frigyes, midőn ellenfelei Bajor Lajos és János cseh király ellen Károly Róberttől megfelelő támogatást, bár ennek elnyerésére a IV. László özvegye, Ágnes által bírt Pozsonyt is átadni ígérte, nem nyert, a magyar oligarchával Csák Mátéval szövetekezett. Hogy pedig Csák hadait Csehországba vezethesse, Frigyes kieszközölte Károly Róbert azon kötelező ígérését, hogy a cseh hadjárat befejeztéig Csák Máté ellen hadat nem vezet. 1315.

Csák Máté tehát az 1315-ik év tavaszán seregével betört a cseh király területére Morvaországba és azt minden irányban dúlni kezdé. A cseh király hosszú ideig tűrte a kalandozásokat, de végre is megsokalta és seregét összegyűjtvén, május 21-én Prágából elindult, hogy Csák hadait kiűzze.

Mihelyt a cseh király Morvaország területére lépett, Csák Máté szerte kalandozó hadait a Morva mögött összegyűjtötte. A magyarok a cseh király utjába eső azon kisebb várakat, melyeket megtarthatni úgy sem remélhetének, fölgyújták és elhagyák, csupán a morvamenti erődöket tartván megszállva. A cseh király Göding felé tartván rohammal, bevette a magyarok által védomezett **Veszeli** várát, ennek megtörténte után pedig **Holics** erős határvárat fogta ostrom alá.

Veszeli.
Holics.

Már több hétig folyt az ostrom; a csehek rohamokkal nem

1315. boldogulván, aknákat ástak a falak alá, hogy azokon át jussanak be, de a magyarok vizet vezettek az aknákba s a cseheket bele fullasztották. Egyszerre csak megjelent Csák Máté serege, hogy a várost az ostrom alól fölmentse. Nagy lármával csaptak Csák hadai az ostromló seregre, «akár a havat vagy a port» úgy szórták reájuk a nyilakat, majd lándzsáikkal megrohanván a cseheket, megfutamtították.

Lipa Henrik, cseh vezér, összeszedte ugyan később a sereget s Mátét megtámadta, vissza is nyomta, de sikert már elérni nem lehetett, s a cseh király, Holicot meg nem vehetvén s élelmezési nehézségekkel is küzdvén, kénytelen volt a «trencsenyi gróffal» egyezséget kötni, mire hadaival junius végével Csehországba visszavonult.

1317. **Kopasz nádor lázadása 1317-ben.** Csák Máté, az Amadé fiak, a Henrik fiak példája annak idején ragadós volt s midőn a király e túlhatalmas oligarchákkal szemben is királyi hatalmát érezteté, ezek mindannyian, többé vagy kevésbé komoly lázadással feleltek. Egyike a nevezetesebbeknek Kopasz nádor lázadása. **Borsa Tamás fia Kopasz**, Károly Róbert királynak még 1313-ban is hű embere volt; egyébként azonban ragadozó, mint a többi főúr. Midőn tehát a király az elfoglalt királyi várak, koronajavak és vár-földek visszaadását szorgalmazta, a hű nádornak is kedvesebbeknek tetszetek a földi javak, mint az ország nyugalma s daczára annak, hogy a király mindazokat, a kik a királyi javakat visszaszolgáltatták, bőségesen megjutalmazta, Kopasz a birtokában levő javak visszaadását megtagadván, érdektársaival szövetkezve, a király ellen fegyveres kézzel fellázadt. Testvérein kívül részt vettek a mozgalomban Petne fia Szécsi Péter, a borsódi Ákosok, Loránt fia István, a Guthkeledek, a Lőrincz fiak, László erdélyi vajda maradékai és még többen. A lázadás színtere Borsodtól egész Erdélyig terjedt.

A lázadók terve az volt, hogy Károlyt a tróntól megfosztják és Halicsnak az Árpádokkal rokon fejedelmét hívják meg a trónra; e czélból *Szécsi Péter* ki is küldetett Halicsba. A küldetés eredményét Károly ugyan fegyveres föllépéssel, a mennyiben hadat vezetett a határra, ezután pedig alkudozásokkal meghiusította, de hogy mégis biztosítva legyen ez oldalról, örképen Drugeth Fülöpöt állítá a határra.

Kopasz és társai ellen a király **Debreczeni Dózsát** állította 1317. a királyi hadak élére. Kisebb küzdelmek után, melyekben Loránt fia István bevette és felgyújtotta Elefánti Dezső mester várát, **Csehvárt**, ez viszont **Dergőcs** és **Valkó** várakat vette be és megverte a Lothár fiaat **Szilágynál**, e várát is a király kezére szolgáltattván, a felek döntő harcra készültek. Csehvár.
Dergőcs.
Valkó.
Szilágy.

Dózsa a királyi haddal Debreczenben, saját városában tartózkodott, de a lázadók túlszámban levén, Dózsa sikra szállani nem mert; midőn azonban a király serege Kenéz és több más úr hadával szaporodott, Dózsa megtámadta a lázadóknak **Debreczen** mellett, a nagy mezőn álló seregét. A támadás, melyet **Kenéz** merész rohama vezetett be, sikerült és a lázadók hadai szétverettek. Debreczen.

A siker hírére feljött maga a király is, és Kopaszt most **Adorján** várában, a Berettyó mellett, ostrom alá fogta. Kopasz elszántan védekezett, de a királyi had Adorjánt 1317 július elején mégis bevette, mire Kopasz Súlyómkőre — a Kőrös völgyében, **Élesd** mellett — menekült. **Súlyomkőt** a *Dorogi testvérek* fogták Adorján.
Súlyomkő. ostrom alá s midőn a vár minden élelemből kifogyott, Kopasz kénytelen volt magát megadni, mire több társával együtt kivégeztetett.

E közben *Debreczeni Dózsát* a király *Erdélybe* küldé, hogy a debreczeni csatából elmenekült és most László vajda fiaival szövetségre tépett lázadókat ott is üldözze. Dózsa Zilahon át ment Erdélybe és a lázadók fölött július hóban fényes győzelmet vívott ki, valószínűleg a lázadók székhelye **Déva** közelében. A harczról Déva. részletesebb adataink nincsenek.

Nem kapcsolatos a Kopasz-féle lázadással, de annak mintegy utójátéka az **Amadé fiak** egy újabb fölkelése, szintén birtokok bitorlásából kifolyólag. A fölkelést azonban **Micsk** ispán erős kézzel elfojtotta, az Amadé fiakat megverte, váraikat jószágaikat elfoglalta. Az Amadé fiak ez utolsó kudarcz után Lengyelországba menekültek s ott telepedtek meg. A király — hogy még nevük se maradjon fenn — **Amadé** várát szétdúlatta és leromboltatta. Amadé.

A következő években Szécsi Péter, a borsodi Ákosok, a Guthkeledek és a többi lázadók is elpusztultak, elzüllöttek. Mások ellenben, így Csák Máté és a Henrik fiak még tovább is dacoltak; Csák egész haláláig, a Henrik fiak pedig még 1327-ig, a mikor végre váraikat a királynak átadták.

1317. Az utolsó hadjárat Csák Máté ellen 1317-ben.

A csehországi hadjárat volt utolsó nevezetes ténye a Mátysföldre hatalmas urának, ezután már többé, fegyverrel a kezében, a küzdőtérre ki nem lép.

Visegrád. Már 1315-ben hallgatva türi, hogy a király **Visegrádot**, — melyet Károly egy 1316 július 15-én kelt oklevelében «Magasvár»-nak ír — elfoglalja; a várat hosszabb ostrom után Szécsényi Tamás, a rozgonyi csata egyik hőse, veszi be.

Komárom. 1317 szeptember első hetében pedig maga a király száll táborba Csák Máté ellen, ostrom alá fogván **Komárom** várát. Az ostrom részletei ismeretlenek, s csak azt tudjuk, hogy az ostromnál Frigyes osztrák herczeg hadai is segédkeztek, továbbá, hogy ez alkalommal Marcheus mester, a Palugyaiak őse, Dancs és Somosi János mester magukat kitüntették és hogy a vár két havi ostrom után *1317 november 3-án* került a király hatalmába.

Trencsényi Csák Máté ezt is eltúrte; nem kelt többé föl a király ellen, de meg sem hódolt haláláig, mi 1321 márczius 18-án következett be.

Nyomban halála után Amadé fia Miklós, a király hűségén levő sopronyi ispán, be sem várva a királyt, betört a Mátysföldre és feladásra bírta Appony, Grog, Privigye és Bajmócz várakat. Rövid hónapok múlva behódolt az egész Mátysföldre, kivéve **Trencsént**, mely a királyi hadak által csak hosszantartó ostrom után vétetett meg. Csák Máté utódokat nem hagyott maga után s hatalma, kis királysága, vele együtt szállt sírba.

Híveinek nagy része, így Bogárfa Márton és a merénylete révén nagy nevezetességű Záh Feliczián is, a király hűségére tértek.

1319. A szerb hadjárat 1319-ben. Már 1307-ben Milutin, a IV. Béla király által legyőzött Uros szerb fejedelem második fia, midőn bátyját Dragutint (V. István vejét) a tróntól megfosztotta, betöréseket intézett Szerém és Valkó megyékbe; e betörések ide és a macsói bánságba gyakrabban ismétlődtek, nagyobb háború azonban csak akkor fejlődött ki, midőn a Debreczeni Dózsa által Erdélyből kiűzött lázadók Szerbiába menekültek és Milutint a macsói bánság elfoglalására ösztönözték.

Milutin 1319 tavaszán valóban be is tört egész váratlanul a

macsói bánságba, elfoglalta **Mácsó** várát és a bánság többi várait, a tartományt mindenfelé feldúlván. Károly Róbert király, hogy a szerbek minél előbb kiűzessenek, meg sem várva az országos hadak fölkelését, Guthkeledi Amadéfia **Miklós** sopronyi ispánt a dunántúli és a Szerbiával határos többi megyék dandáraival elküldte a szerb határokra.

Miklós ispán levonult a Szávához, ez oldalról való támadás által akarván a szerbeket a macsói bánság elhagyására bírni. Ez sikerült is, mert mihelyt Milutin a magyarok készülődéséről hírt vett, azonnal a Szávához ment, hogy a magyar hadaknak a Száván való átkelését megakadályozza. Miklós azonban ügyesen kijátszotta a szerbek figyelmét, seregét a Száván átvitte és a szerbeket dél felé visszanyomta. E sikerek a királyt arra indíták, hogy az országos hadaknak a szerb hadszínhelyre vonását egyelőre felfüggeszsze.

A magyar sereg ezután, a szintén leérkezett királylyal keletnek fordult, visszavette erős küzdelem után **Mácsót, Nándorfehérvárt** és a többi várakat, köztük **Galambóczot**, s miután a király **Mácsót** Garai Pálra bízta, szeptember 2-án visszaindult. A visszamaradt magyar hadak bekalandozák még egész Szerbiát és Macedoniát és dús zsákmányt szereztek. A macsói várban kézrekerültek a magyar menekültek közül a Guthkeled nemzetségbeli Lothár unokái: András, Dezső és Lothár.

A szerbek veresége oly teljes volt, hogy az 1321 november 5-én elhalt Milutin fia és utódja Decsánszki Uros nemcsak hogy meghódolt, de még a katolikus vallásra áttérni is késznek nyilatkozott.

A horvát-dalmát hadjárat 1322-ben. Brebiri Pál tengeremelléki bán ideje óta, kit még III. Endre király nevezett örökösödési joggal bánná, a viszályok Velenczével egyre folytak; de Károly Róbert, ki Nápoly megszerzésén is fáradozott, Velenceze támogatására számítván, a viszályokat simán és többnyire Velenceze előnyére intézte el. Pál fia és utódja, **Brebiri Mlácén** alatt a dalmát városoknak amúgy is kedvezőtlen helyzete az által súlyosbódott, hogy Mlácén féktelenül zsarolta őket. E főúr a legravaszabb oligarchák egyike volt, a ki csak pénz és birtokszerzésre fordította minden gondját s erre még a hazaárulástól sem rettent vissza. Így már 1312-ben, midőn **Zára** magát a velenceziek alól fölszabadította, ő volt az, a ki Zárát tetemes összeg pénzért és a

1319.
Mácsó.Mácsó.
Nándor-
fehérvár.
Galambócz.

1322.

Zára.

1322. velencei patriciusi méltóságért Velence kezére ismét visszajátszotta.

Mláden zsarolásai végre 1322-ben *Trau* és *Sebenico* városokat fölkelésre ingerelte a bán ellen, s e városok a bán hivatalnokait elűzván, magukat Velence oltalmába adták. Velence ez ajánlatot szívesen vette és a városokat, bár, mint kijelentette, a magyar király jogainak fenntartásával, oltalmába fogadta és Mláden bán öcsését, *Brebiri Subics Pált*, a Zrinyiek ősét, Trau grófjává nevezte ki, kikötván, hogy a gróf köteles a junius 29-ére tervezett fölkelésnél bátyja ellen fegyvert fogni.

Mielőtt azonban akár Velence, akár a magyar király a dal-Sebenico, máf városok védelmére fegyvert fogott volna, Mláden bán **Sebenico**t ostrom alá fogta és egy hónapig időzván a város alatt, miután a várost el nem foglalhatta, földjeit, szölleit pusztította el. Ekkor Trau ellen ment és azt ostromolta.

Időközben Károly király parancsára megindult **Baboneg János** szlavóniai bán, hogy a tengermelléken a békét helyreállítsa. Mláden ezt megtudván, Trau ostromával föl hagyott és visszavonult, hogy a horvátországi urakat, kiket segítségül hívott, magához vonja.

Ámde ezek, élőkön saját testvére Subics Pál, nem hozzá, hanem a királyi sereghez csatlakoztak, míg Trau és Sebenico, a Mláden által visszahagyott figyelő hadat Velence gályái és zsoldosai segítségével visszavervén, megvették és feldúlták Mláden várait, **Scardonát** és **Almissát**.

Scardona.
Almissa.
Blisca.

Mláden a magyar had elől **Blisca**ig vonult vissza, s a harcot Baboneg Jánossal itt fogadta el. De a királyi had Mládent a kifejődött ütközetben megverte, seregét szétugrasztotta, mire a bán Klissa várában keresett menedéket.

Október közepén Károly király személyesen is leérkezván, midőn seregével Knin mellett táborozott, Mláden ajándékokkal vélte a királyt megengesztelni, melyeket személyesen hozott el a királynak Kninbe. A király a bánt magával vitte Zágrábba, majd a horvát-dalmát-bosnya báni méltóságtól megfosztván, Magyarországha küldte s Mláden ott, egy várban elzárva, végezte be életét. Helyét a horvát-dalmát bánsgában egy időre Baboneg János szlavóniai bán foglalta el, míg Bosznia *Kotrománics István* személyében külön bánt kapott. Baboneg helyére később az erélyesebb Amadéfia *Mik-*

lós, soproni ispán, a szerb hadjárat hőse került. Miklós elfojtotta ugyan Baboneg és Brebiri György fölkelését, de sem ő, sem utóda *Miczk*, az Ákos nemzetségből, nem bírta Dalmáciát megtartani. Velenceze maradt az úr a dalmát városok fölött.

A németországi hadjárat 1322-ben. A német császár-választásnál az egyik párt a bajor Lajost, a másik az osztrák Frigyeset választotta meg, minek következtében az ellenfelek közt a fegyvernek kellett döntenet. Frigyes, mint már más helyen is említettük, Károly Róbert magyar király szövetségét kereste s midőn 1322-ben a két fél a döntő küzdelem előtt állott, ismét, még pedig személyesen járt a magyar királyi udvarnál Temesvárott, hogy támogatást nyerjen.

Bárha Károly Róbertnek ép ekkor kellett a dalmát hadjáratra indulni, **Köcski Sándor** vezérlete alatt 6200 magyar lovast bocsátott Frigyes rendelkezésére, mi tetemes segítség volt, ha tekintjük, hogy Frigyes osztrák és stájer tartományai összesen csak 2200 lovast tudtak a táborba küldeni.

Frigyes a Duna völgyében, a németek a jobb, a magyarok a bal parton, nyomult elő az Inn vonalig, miközben hadai saját országát is dúlták. Szeptember vége felé Frigyes serege, az Inn mentén annak jobb partján fölfelé haladva, Mühldorfing érkezett s miután Bajor Lajos az Inn bal partján Ampfingnél állott, táborba szállt. Bárha Frigyes öcscse, Lipót herczeg, a morgarteni csata szerencsétlen szereplője, hadaival még be nem érkezett, Frigyes a csatát mégis elfogadta, és az *1322 szeptember 23-án Mühldorf- Mühldorf.* nál ment végbe.

Frigyes, mint ha csak a magyarok segítségére nem is számíttana, Köcski hadát nem is osztotta be saját hadai mellé, hanem *Dornberg* mellett egy magaslatra egészen elkülönítve állítá föl. Lehet, hogy ez erő fölhasználására különös tervei voltak; talán meglepni akarta ellenfelét, a magyarokat a döntő pillanatban vonván előre; de a magyarok ezt mellőzésnek vették s azt állíták, hogy a németek irigylették a netán nyerendő zsákmányt, ezért rendelték őket félre «és ez okon vezett el a csata».

A csata reggel 6 órakor kezdődött, s délig Frigyes volt előnyben; de azután sorai ingadozni kezdettek, midőn egyszerre a Nürnbergi gróf 400 sisakos vitézével az osztrákok oldalába tört és

1322. a harczot Bajor Lajos javára eldöntötte. Mert Frigyes azt vélte, hogy testvére Lipót érkezett és vitézei egy részével a nürnbergiek elé lovagolt, a kik csekély hadát szétvervén, őt magát is fogságba ejték.

A magyarokkal Frigyes nem rendelkezvén, azok tétlenül maradtak s midőn Frigyes hadai futni kezdének, a csatateret ők is elhagyták, miközben az üldözőket helyenkint feltartóztatván, veszteségeket is szenvedtek.

Bárha Károly király Köcski vitézségét magasztalja «híre — úgymond — az egész világon elterjedt, mi által a magyar nemzet dicsősége, nemkülönbén a magyar király tekintélye nagyban növekedett» — e magasztalással mi nem érthetünk egyet. Mert egy 6000 főnyi lovas csapatnak, akár kapott parancsot a támadásra, akár nem, a csatát tétlenül szemlélni, azt elveszteni engedni nem szabad. A visszavonulás sikerült fedezése e nagy és a szövetséges társra végzetes hibát jóvá nem teheti.

Frigyes Pozsony városát, hogy magának Károly király további jóindulatát biztosítsa, újból visszabocsátani ígérte; s valóban Frigyes neki köszönhette, hogy fogságából — bár csak három év múlva — kiszabadult.

1328. **Az osztrák hadjárat 1328-ban.** A barátság Frigyesseel, ki Pozsonyt e szerződés daczára még mindig vissza nem adta s még számos más panaszra adott okot, idővel meglazult s midőn Frigyes testvére Ottó, kinek Frigyes örökét kiadni vonakodott, Károly Róberthez fordult segítségért, a király erre készségesen ráállott és a szintén szövetségbe vont János cseh királylyal Ausztriát haddal támadta meg.

A magyar sereg erejét az egykorú cseh kútfők 30,000 főre teszik, amennyi nehezen volt ugyan, de bizonyos, hogy nagy és tekintélyes volt. A fővezérlettel a király Laczkfi Istvánt, a későbbi erdélyi vajdát, bizta meg. A magyarok a főerővel a Duna bal, kisebb erővel a jobb parton nyomultak elő, különös gonddal dűlván föl Frigyesnek és híveinek személyes birtokait. A hadjárat még a Mannhartsbergen túl is folytatott, és a magyarok rohammal bevették és elfoglalták Marchegg, Stillfried, Ulrichskirchen, Eggenburg és a Thaya melletti Waidhofen várakat sok más kisebb erőddel, míg a cseh király az egész idő alatt *Drosendorfot*

Marchegg.
Stillfried.
Ulrichs-
kirchen.
Eggenburg.
Waidhofen.

ostromolta. Ennek bevételeivel s mivel Frigyes a szövetségesek 1328. követeléseit a Bruckban 1328 szeptember 21-én kötött szerződésben teljesítette, a hadjárat véget ért.

Pozsony valahára, cserében az elfoglalt osztrák várakért, visszakerült az országhoz, Ágnes magyar királyné pedig, III. Endre özvegye, a Königsfeldeni kolostorban Pozsonyra való minden jogáról örök időkre lemondott.

A havasalföldi hadjárat 1330-ban. Az Olt vizén túl 1330. fekvő részében a mai Romániának, a bessenyők és kúnok után megtelepedett oláhok IV. László király áldástalan kormánya alatt Magyarországnak addig elismert fenhatóságát lerázni igyekeztek. De a királyi had — valószínűleg 1231-ben a kúnok leverése után — az oláhokat megverte, vajdájokat Lithent megölte, testvérét elfogta s a magyar uralmat ismét helyreállította. Ez időtől fogva a havasalföldi vajdák a magyar királynak az évi adót rendszeresen fizették. 1324-ben azonban Thokomérfia **Bazarába Ivánko** vajda nemcsak hogy az adófizetést megtagadta, de sőt az Olton inneni magyar végvidéket, a szörényi bánságot is, Szörény várral együtt, hatalmába keríté, hol az oláhság már szintén erősen elterjedt. Károly király előbb Bogárfa Márton szilágymegyei ispán által kísérelte meg, hogy Bazarábát meghódolásra és a szörényi bánság kiürítésére bírja; miután azonban ez sikerre nem vezetett, a király Szécsényi Tamás erdélyi vajda és Szécsi Dénes szörényi bán tanácsára Bazarábát haddal támadta meg.

A sereg fővezére **Laczki István** főlovászmester volt, de a király maga is a sereggel ment, mely Temesvárról 1330 szeptember havában, tehát alig néhány hónappal *Záh Felicián merénylete* után, indult meg. A magyar sereg ostrom alá fogta **Szörény** várát, Szörény. azt bevette és az egész szörényi bánságot megtisztítá az oláhoktól.

Bazarába erről értesülvén, követei által 7000 márka ezüst hadi kárpótlást, Szörényről való lemondását, a magyar király fenhatóságának elismerése mellett az évi adó rendes fizetését s mindezek biztosítására tüzszül egyik fiát ajánlotta föl, egyszersmind figyelmeztetvén, hogy ha tovább jönne a magyar sereg, veszedelmét ki nem kerüli. A királyt e fenyegetés sértette s bár Dancs, zólyomi és lipitói ispán, Bazarába ajánlatának elfogadását s a sereg

1330. visszatérését melegen ajánlotta, a király a hadjárat folytatását hátrározta el, hogy a vajdát, «juhái bojtárját, szakállánál fogva rántsa odujából elő».

A király tehát tovább menetelt, követve a hegyek közé húzódó oláh hadakat, melyekkel Bazarába mindig beljebb vonult. Így jutott **Argyas.** a király serege **Argyasig**, hol a vajda egy kisebb hada megveretett. Ámde az idő már novemberre járt, hideg és éhség fenyegette a sereget. Károly Róbert tehát most maga ajánlott békét, mit a vajda színlelt alázatossággal el is fogadott, még pedig az általa már tett ajánlat alapján.

Bazarába most kalauzokat rendelt a király elővédéhez, hogy a magyar sereget rövidebb úton Erdélybe visszavezessék. Ámde az áruló vajda nem Erdélybe, hanem egy szűk völgybe, melynek fekvése a krónikákban megjelölve nincs, és most már semmiképp meg nem állapítható, vezetteté a király seregét, mely völgynek kijárata el volt torlaszolva. Itt egyszerre *november 9-én* a sereg hátban megtámadtatott, míg a magas hegyeken, a sziklák tetején, az oláhok ezrei jelentek meg, a kik a magyarokat a nyilak és kövek özönével áraszták el. Irtózatos volt a zavar és rémület, mely a magyarok közt támadt; az ellenség a sziklákon elérhetetlen volt, s a halál völgyéből menekülés nem volt semerre. Halomra hullottak el dicsőtelen halállal a magyar vitézek, kik közt említetnek: Osl Imrefia Lőrincz, a Kanizsai család alapítója, Aba Lőrinczfia Tamás, Pető csicsói várnagy, Csepeli Istvánfia János, Endre fejérvári prépost és vele elveszett a király pecsétje, Mihály pozsegai, Miklós erdélyi prépost és még sok egyházi és világi úr.

Négy napig, *november 9-ikétől 12-éig*, péntektől hétfőig, volt a magyar sereg ez iszonyatos helyzetben, étlen, szomjan, a küzdelemtől ellankadva, álmatlanul, a halálos félelemtől kimerülve, mignem végre maradványai a szabadulásra utat törhettek. A megszabadulók közt volt a király is, a kit azonban csak Szécsi Dénes szörényi bán fia **Szécsi Dezső** nemes önfeláldozása mentett meg. Dezső ugyanis látván, hogy az oláhok a király csoportját támadják leghevesebben, ruháját, fegyverzetét fölcserélte a királylyal s míg az oláhok őt halálra keresték és agyon is verték, addig Károly, kit az öreg Dancs és fia László, Laczkfi István, Csór Tamás, Szántai Kolos, Berendfia Márton és más jeles vitézek közrefogtak, a

nyilak, kövek és csapások özönét saját testeikkel fölfogván, szerencsésen kimenekült. 1330.

A végkép kimerült kis csapat, még további hosszas fáradozások után, december közepén jutott el Magyarországra.

Bazarába ezentúl Lajos király trónraléptéig tartományát függetlenül kormányozta.

A cseh hadjárat 1331—1332. Miután Szép Frigyes 1330 1331—1332. január 13-án meghalt, testvérei pedig a német császárral, bajor Lajossal kibékültek, az osztrák hercegek János cseh király ellen viselendő háborújokra a magyar király segítségét kérték. Károly Róbert, miután a cseh királylyal a lengyel ügyek miatt neki is függő viszálya volt, mely előbb-utóbb háborúra kellett hogy vezessen, elfogadta az Ottó herceg által 1331 szeptember havában Pozsonyban személyesen följánlott szövetséget és hadait a cseh háborúra fölhívta.

A magyar sereg 50,000 főnyi számerőben vonult föl a Morvánál s azon átkelve egyesült az osztrák hercegnek 20,000 főnyi seregével, ostrom alá fogván Laá várát. A cseh király alig egy Laá. harmadrésznyi erőt állíthatván a szövetségesek ellen, bevárta a támadást. Ez azonban, ismeretlen okokból be nem következett, és a magyar hadak november végén a nagy hideg, és az élelmezés nehézségei miatt hazatértek.

A következő évben a harcz, mely az osztrákok és a csehek közt különben az egész télen át tartott, megújult; a csehek megverettek, mire azután július 13-án béke kötöttet, melyben a magyarok Berencs és Holics várakat, melyek még Csák Máté egy cseh rokona révén a csehek kezében voltak, visszanyerték.

A második osztrák háború 1336—1337-ben. Az 1336—1337. osztrákokkal való szövetség nem soká tartott, mert az osztrák hercegek, a kik Károly Róbert királynak oly sokat köszönhettek, nem átallottak aljas hazaárulókkal Magyarország függetlensége és területi épsége ellen szövetkezni. Orsini-Blagaji István volt szlavóniai bán fiai, Baboneg János unokaöccse: György, Dénes és Pál, továbbá a Henrikfiak leszármazói, nevezetesen Németújvári Kakas Miklós özvegye és fiai: János, László és Henrik, Péterfia Henrik a Szekcsőiek öse, és unokaöccse: a későbbi Tamásiak, végre Iván fia Porostyáni János az osztrák hercegek szolgálatába szegőd-

1336—1337. tek, nekik hűséget esküdtek és a szövetséglevélben megígérték, hogy Károly magyar királylyal a hercegek engedelme nélkül békét nem kötnek.

Károly az osztrák hercegek e nemtelen eljárását nem késett megtorolni és **János** cseh királylyal szövetkezve, az osztrák hercegeket megtámadta. Elsőnek a cseh király jelent meg a hadszínhelyen, mert hadaival Prágából még a tavasz előtt, 1336 február 24-én megindult és Ausztria északi részét feldúlta és pusztította. Az osztrák hercegek szintén összeszedték ugyan hadaikat, s bár a csehek, a magyar seregre várva, nem támadtak, ők sem mertek mozdulni. Amikor pedig a magyar sereg megindult, Ottó osztrák herceget oly rettegés szállotta meg, hogy április 24-ike éjjelén, bátyját és hadait cserben hagyva, a táborból titkon megszökött. «Ekkora gyalázat még nem esett meg rajtunk!» mondá Albert herceg és hadaival szintén visszavonult a Duna mögé.

Ausztria északi része, 20 várral a csehek, nyugoti része, szintén számos várral, a **Tamás** erdélyi vajda által május elején a Morvához érkezett és azután nyugat felé előnyomuló magyarok kezeibe került. A várak közül a magyarok ellen nevezetesebb ellenállást csak **Ollersdorf** és **Kreisbeug** fejtettek ki.

Ollersdorf.
Kreisbeug.

Miután a nyár folyamán a szövetségesekhez még **Kázmér** lengyel király, Károly sógora is csatlakozott, a magyar hadak egyrésze — ennél volt az ifjú **Lajos** herceg is — a Duna jobb partján működött és egész az Enns folyóig nyomult elő. De az osztrák hercegek Bécsbe bezárkózzván, ütközetre sem a jobb, sem a balparton a dolog nem került.

A szövetségesek közül a csehek és lengyelek 1336 október 9-én Ennsben békét kötöttek az osztrák hercegekkel, de Károly csak fegyverszünetet, mely a jövő évi pünkösdig volt tartandó. A dunántúli részeken a nyugati határon a **Laczkfi István** alatt álló magyar hadak még a fegyverszünet előtt elfoglalták az osztrákok által megerősített **Lajtahegyet** és itt az ország régi határait helyreállítván, a Lajtahegyen Szarvkő várát építették fel, visszafoglalták továbbá az áruló Németujváriaktól **Léka** várát.

Lajta hegy.

Léka.

1337 nyarán Károly király ismét nagy sereget vezetett az osztrákok és egyszersmind az áruló főurak ellen, mire a Németujváriak, majd Blagáji István fiai is meghódoltak és a király hűségére tér-

tek. Károly, hogy az osztrákokkal és stájerokkal való szövetkezést lehetetlenné tegye, a Németujváriak és Blagájok határszéli várait az ország számára lefoglalta és nekik kárpótláskép az ország bel-sejében adott új birtokokat. 1336—1337.

1337 szeptember 11-én Károly az osztrák hercegekkel is békét kötött. Laczkfi Istvánnak, kit a király a nyugati határok védelmével megbízott, mindazonáltal még 1339 és 1340-ben is akadt dolga az egyes határsértő osztrák és stájer urak támadásainak visszaütésével. 1342 márczius 6-án végre egy vegyes bizottság ült össze, hogy a vitás kérdéseket végleg tisztába hozza. 1342.

Károly Róbert király azonban e tárgyalások végét már nem érte meg. Már a Záh merénylet és a havasalföldi hadjárat óta folyton betegeskedett és 1342 július 16-án meghalt.

Magyarország pártokra szakadva, a fejtelenség zavaaraiban elpusztulva, elszegényedve jutott kormánya alá, halálakor pedig egységes, békés, gazdag, erős volt, s királya Európa fejedelmei közt előkelő helylyel bírt.

Nagy Lajos első hadjáratai.

Lajos király alig volt 17 éves, midőn 1342 július 21-én megkoronáztatott; de kiváló tulajdonságai már annyira ismertek valának, hogy mindenki készségesen hódolt meg neki.

Némi zavargások azonban mégis voltak, de korántsem azért, mintha Lajos kormányának kezdete az elszakadásra kedvező alkalom lett volna, sőt a dacot — kivált Horvátországban és Dalmáciában — a Lajos király erős kezétől való félelem idézte elő.

Lajos király első hadi vállalatai tehát leginkább e zavarok lecsillapítását, a béke és a királyi tekintély helyreállítását célozták.

Az erdélyi hadjárat 1344-ben. Az erdélyi zavarokat részben *Széchenyi Tamás* erdélyi vajda és *András* püspök egymással való torzsalkodása, részben a *szászok* okozták, kik azért lázadtak fel, mert Tamás vajda a kamarai nyereség című adót, mely alól a szászok magukat megváltották, ismét reájuk akarta erőszakolni. 1344.

Lajos király a zavargásokról értesülvén, Tamás vajdát vissza-

1344. hívta s helyébe az Aba nemzetségbeli Petőcz fia *Sirokai Miklóst* nevezvén ki, vele nagyszámú sereg élén Erdélybe ment, hol a szokot megfékezte és az engedelmességre ismét visszavezette, a vajda és püspök közti viszályokat pedig a Gyulafehérvárott 1344 július 27-én a főurak és főpapok tanácsával kiadott, minden ügyekre körülményesen kiterjedő rendeletével, véglegesen megszüntette.

E hadjárat alatt jelent meg Lajos király előtt a Károly Róbert ellen 1330-ban föllázadt s ellene áruló módon viselkedő Bazarába Ivánkó fia Bazarába Sándor havasalföldi vajda, hogy hódolatát bemutassa és hűségét személyesen bizonyítsa. A hódolat június 15-ike körül, valószínűleg Brassó tájékán ment végbe.

1344—1345.

A porosz-litván és a lengyel hadjárat 1344—1345-ben. Lajos király még 1343-ban, midőn Endre öcscsének nápolyi királylyá mielőbbi megkoronáztatása ügyében ipánál, Károly morva örgrófnál Prágában járt, megegyezett Károlylyal és ennek atyjával, János cseh királylyal, hogy őket a poroszok és litvánok ellen indítandó kereszties háborúban segíteni fogja.

Lajos király nem nagy sereggel, de válogatott vitézekkel, kik között *Laczki István*, annak fia Dénes és öcsese Miklós, *Lőrincz-fia Miklós* és mások említettnek, jelent meg 1344 december 6-án Brünben, honnét a cseh királylyal és morva örgróffal a közös gyülekező helyre Boroszlóba ment. A hadjárat Boroszlóból előbb Königsberg felé, majd innét a német lovagokkal egyesülve a Nyemen folyamon át a litvánok földjére ment, hol ostrom alá fogták **Vilna**. a keresztiesek **Vilnát**. Az ostrom folyamán azonban az a hír érkezett, hogy a litvánok egyik fejedelme *Olgierd* a keresztiesek mögött a német lovagrend védtelenül hagyott tartományaira rontott és azt pusztítja. A keresztiesek tehát visszamentek Königsbergbe s csak itt tünt ki, hogy a litvánok őket a hamis hírrel rászedték. Miután azonban az idő már enyhült, e mocsaras és úttalan vidéken pedig ha a talaj fölengedett, hadat viselni nem lehet, a keresztiesek haza oszoltak.

A hadjárat azonban új háborút szült. Midőn ugyanis Károly örgróf Lengyelországon át hazatért, Kalisz városában úgy vette észre, hogy a lengyelek le akarják tartóztatni. Károly ugyan bántatlanul tért haza, de atyja, János cseh király, a fián esett méltatlanságot megbosszulandó, a lengyelek ellen hadat vezetett. **Kázmér**

lengyel király, Lajos nagybátyja, a határokról a csehek által visszazorítottatott Krakóba, mire a csehek ostrom alá fogták Krakót. A segélyre fölhívott magyar király, személyesen Horvátországban lévén, **Szécsi Miklós** és **Poháros Péter** alatt jelentékeny hadat küldött Kázmér segítségére. A magyarok a cseheket megtámadva, **Krakót** az ostrom alól fölmentették, és az ellenséget, a lengyelekkel egyesülve, a határok felé visszanyomták. Erre fegyverszünet köttetett, mit béke követett. 1344—1345.
Krakó.

A horvát-dalmát hadjárat 1344—1345-ben. Károly Róbert uralkodása utolsó éveiben inkább a lengyel és nápolyi ügyekkel levén elfoglalva, a horvát-dalmát viszonyok elmérgesedtek. A tengerparti városok már majd mind Velenczéhez pártoltak át, a horvát főurak pedig függetlenül uralkodtak az országnak általuk tetszés szerint elfoglalt részein. Kiváltképen a **Brebiri Subicsok** voltak hatalmasak és Horvátországban nagy szerepet játszottak.

Midőn tehát 1344-ben híre ment, hogy Lajos király Horvát- és Dalmátországba szándékozik jönni, a Brebirieket rémület fogta el, s vesztőket sejtve, csak annál makacsabbul ragaszkodtak az ellenállás eszméjéhez s ehhez mindenekelőtt Velenczét nyerték meg, neki a nyújtandó oltalomért várak átadását ajánlván föl. De Velenceze maga is minden szükséges védő intézkedést megtett; a tenger melléki városokba biztosokat küldött, ezek kémeket küldtek szét, biztatták a horvát urakat, a signoria ezenkívül még a hajóhad egy részét is a dalmát vizekre küldte.

Lajos azonban ez évben az erdélyi és litván hadjárat által lévén lekötve, csupán a szlavoniai bánt, **Lendvay Miklóst** küldötte 4000 lovasból álló haddal Horvátországba. De a bán serege kevés volt ahhoz, hogy a Brebiriek hatalmát megtörje. Ostrom alá fogta ugyan **Knin** várát, mely **Nelipics** özvegyének volt kezében, de be nem vehette. Az ostrom mindazonáltal mégis volt annyi hatással, hogy az özvegy követői által Lajos királynak hódolatát és hűségét ajánlotta föl. A király elfogadta a hódolatot de — bőséges kárpótlás mellett — vára átadását követelte. Az özvegy beleegyezett; de alig vonult el Miklós bán serege Knin alól, ajánlatát, a Corbáviai grófok bűjtogatására, visszavonta.

1345 nyarán ennek folytán Lajos király 20,000 vitézzel maga

1344—1345. személyesen indult Horvátországba, hol seregét a hű főurak és Kotrománics István boszniai bán hadai is szaporították. A király Bihács Bihácsban állapotott meg, melyet harc nélkül szállt meg és innét hívta föl a horvát és dalmát urakat és várakat a hódolásra. El is jöttek azok mind, a dalmát városok is, hogy hódolatukat bemutatassák és váraik, városaik kulcsait átnyújtották; még Knin úrnője is megjelent s várát átadván, esérébe Cettinje mellett nyert terjedelmes birtokot.

Csak a Brebiri Subicsok közül maradt el *Pál*, Osztrovicza ura és *Mláden*, Klissa és Scardona ura, kik Velence szövetségében bizakodtak.

Lajos király azonban, ezúttal meglegedvén az eredménynyel, seregével visszatért.

1345—1346. **Az első velencei háboru 1345—1346-ban.** Alig távozott Lajos király Horvátországból, *Velence*, mely még a legutóbbi napokban is, *julius végével*, a legnagyobb közlekedett a dalmát városokkal, féktelen boszúra gerjedt ellenök azért, mert a magyar királynak hódoltak és e boszúját első sorban a fővárossal *Zárával* kívánta éreztetni. Dandolo András doge már *augusztus 10-én* elrendelte *Zára* megtámadását és két nappal később a velencei hajóhad megjelent *Zára* előtt. A záraiak azonnal fölvilágosító követséget küldöttek a velencei hajóhad parancsnokához *Canalis Péter* tengernagyhoz, de ez azt követelte, hogy *Zára* falait és erődítéseit bontsa le s fogadja korlátlan urául Velenczét, vagy fogjon fegyvert s függetlenségét — ha tudja — vívja ki.

Zára.

A záraiak csakugyan fegyverhez nyúltak és készültek a védelemre, egyidejűleg azonban sürgősen fölkérték Lajos királyt, hogy városukat segítse meg.

Lajos az időközben galádul meggyilkolt testvére *Endre* herceg megboszulásának előkészületeivel levén elfoglalva, személyesen nem mehetett le, hanem *Lendvay Miklós* szlavóniai és *Kotrománics István* boszniai bánokat küldte *Zára* fölmentésére. Ámde e fővezéreket Velence megvesztegette, s midőn a záraiak őket a támadásra ösztönözték, azt válaszolták, hogy erejük a velenceiek leküzdésére nem elegendő.

A záraiak tehát újból Lajos királyhoz küldöttek, személyes bejövetelét és segédelmét szorgalmazandó. De az év elmúlt, anél-

kül, hogy a magyarok Zárát megsegítették volna; de viszont a velenceiek sem mentek sokra az ostrommal. 1345—1346.

Zára ostroma 1346-ban. Midőn Velence az 1346-ik év 1346. tavaszán megtudta, hogy a magyar király Zára fölmentésére készül, Zára. ujult erővel látott az ostrommunkálatokhoz. Zárának a szigeteken fekvő erődjeit bevette, a kikötőt elzáró hatalmas lánczot elszakított és hajóhadával a város alá szállott. Május 19-én már általános rohamot is intéztek a velenceiek, de bár a rohamban, mely hajnaltól az éj beáltáig tartott, 300 embert veszítettek, a roham eredménytelen volt.

A velenceiek szárazföldön működő csapatainak parancsnoka, **Giustiniáni Márk**, már a múlt évben a város kapuja ellenében fából erődöt emelt a kirohanások megakadályozására. Ez erődöt most egy hatalmas, *három oldalú várrá* építették ki (a negyedik a tenger felé volt fordítva, hol a hajóhad védte), melyben az oldalak hossza 300, azok szélessége 100 lépés volt s reá 34 védő tornyot emeltek; az egészet azután czeментомtel bevakolták.

Május végén értesült Velence, hogy Lajos király csakugyan útban van; június 2-án érkezett a magyar sereg, melynek számát a krónika — bizonyára túlozva — 100,000 főre teszi, *Szemelnükre*, honnét június 10-én a király maga 2000 vitéz kíséretében Zára alá érkezett, hogy a város, és a velenceiek ostromműveit szemügyre vegye. A magyar sereg zöme június 25-én ért Zarához és a velenceiek favárát nyomban körülzárta.

A támadásra a magyar vezérek, kik között a szlapon és boszniai bánon kívül még az erdélyi vajda is jelen volt, a záraiakkal abban állapodtak meg, hogy a város faltörő gépeit — miután a magyar seregnek ostromszerei nem voltak — kiviszik és a velenceiek favára ellen alkalmazzák, azután egyik oldalról a záraiak két oldalról pedig a magyarok fogják a várost megtámadni. A velenceiek most követeket küldtek a királyhoz, a ki azonban azokat el nem fogadta; sokkal könnyebben jutottak a velenceiek a szlapon és bosnyák bánokhoz s más főurakhoz, kiket megvesztegetni igyekeztek. A záraiak ellenben, nemhogy a magyarok jóindulatát keresték volna, de sőt az alkalmat rút nyereszkesedésre használták föl; a magyar pénzt fele áron váltották be, az eleséget, bort rémitő

1346. árákon adták, végre még a vizet is csak pénzért adták. Ilyenek voltak a viszonyok, midőn a roham időpontja bekövetkezett.

Julius 1-én hajnalban indult meg a roham a vár ellen, melynek tornyai közül már csak három állott. A záraiak, mintegy 3000-en az egyik, a magyarok a másik két oldalon támadtak. A harc vitézül folyt, de a favár őrsége, mely 16,000 lándzsásból és 600 lovasból állott, keményen tartotta magát. Az ostromlók a nap hevében kimerülve, s a védők lándzsái, nyíli által erősen megtizedelve voltak, midőn délután 3 órakor 30 gálya és számtalan bárka állt a parthoz és legénységét a partra szállította; erre a várórség egy része a falakról leugrált, más része a kapukon kitört és valamennyi a *záraiakat* rohanta meg,

A záraiak kétségbeesve védték magukat a roppant túlerő ellen — a magyarok pedig a harcot tetlenül nézték.

A harc nem tartott soká; a záraiak visszaverettek és falaik mögé menekültek. A magyar vezérek pedig rábírták a királyt, hogy e vállalatot, mely ostromszerek és hajóhad nélkül sikerre nem vezethet, hagyja félbe. Bár az árulás nyilvánvaló volt, Lajos király csak Miklós szlavóniai bánnt csapta el, a többi bizonyíték hiányában nem büntethette. Július 9-én Zára alól elvonult Vránára; itt a király a sereget elbocsátotta és szívében keserűséggel hazatért Visegrádra.

Zára még sokáig védelmezte magát, de végre is teljesen kimerült. December 21-én megnyíltak Zára kapui, hogy Velence hadait bebocsássák; a magyar zászló helyére Szent Márk lobogóját tűzték föl.

1345—1346.

A tatárok elleni hadjárat 1345—1346-ban. Míg Lajos király az 1345-ik év nyarán Bihácsban a horvátok és dalmátok hódolatát fogadta, s míg Szécsi Miklós hada sikeresen védte meg Kázmér királyt Krakóban, erdélyi hadai is szép diadalt arattak.

A tatárok ugyanis gyakran beütöttek Magyarországba s az erdélyi széleket, különösen a székelyek földjét dúlták. Lajos király végre is szükségesnek látta, hogy ellenök hatályosabban lépjen föl. Meghagyta tehát 1345 nyarán **Laczkfi András** székely ispánnak, ki később erdélyi vajda is lett, hogy a tatárok ellen hadat vezessen.

Laczkfi felültette a székelyeket és a szomszédos nemességet és e haddal betört a tatárok földjére. A khán vezérét, *Allámost* küldötte

a magyarok ellen, de Laczkfi a tatár sereget egy három napig tartó véres csatában leverte, a vezért elfogta és lefejeztette. A magyar had számos fogolylyal és tömérdek zsákmánynyal tért meg. 1345—1346.

A krónika egy legendát fűz e hadjáráthoz, mely szerint a székeleyek élén maga szent László király küzdött, kinek feje e három nap a váradi templomból eltűnt.

1346-ban a vérszemet kapott székeleyek ismét kimentek a tatárokra és bár nehéz küzdelmeik voltak, de ismét diadallal és tetemes zsákmánynyal tértek vissza.

A nápolyi hadjáratok.

A nápolyi hadjáratok oka Lajos király testvéröccsének, *Endre hercegnek Aversában történt meggyilkoltatása*, célja e gyilkosság megboszulása volt. Ez esemény, a mennyire azt a háború megokolása szempontjából ismernünk kell, a következőképen ment végbe :

A nápolyi és sicíliai trón törvényes örököse, II. (Sánta) Károly halála után, miután fia Martell Károly meghalt, unokája *Károly Róbert* lett volna. Miután azonban Károly Róbertet nagyanyja, Árpád-házi Mária, IV. László nővére, magyar királynak szánta, a nápolyi trónt II. Károly harmadszülött fia, *Róbert* örökölte. Róbert után, miután fia ennek is elhalt, az örökösök *Johanna* és *Mária*, Róbert unokái valának. Károly Róbert magyar király, hogy a nápolyi trónt családjának mégis megszerezze, fiát *Endre* herceget Nápolyba vitte és Róberttel olyképen egyezett meg, hogy Endre nőül veszi *Johannát* és a trónt ketten öröklék.

Midőn azonban Róbert király 1343 januárban meghalt, nem ezen megegyezés szerint, hanem olyképen rendelkezett, hogy a trónt ne Endre, hanem *Johanna* örökölje ; de sőt *Johanna* halála után se Endre, hanem *Johanna* huga, az István magyar hercegnek eljegyzett *Mária* következék. Lajos, már ekkor magyar király, a pápánál Róbert végrendeletének megsemmisítését és *Endre öccsének nápolyi és sicíliai királylyá való megkoronázását* sürgette.

Ámde míg ez megtörtént volna, Valois *Katalin* Tarantói her-

czegné minden módon arra törekedett, hogy Johannát férjétől elidegenitse, s azután Endrét láb alól eltéve, Johanna kezét és a trónt fiai egyikének, Tarantói Róbertnek vagy Lajosnak szerezze meg. A nápolyi trónra szintén törekvő Ágnes Durazzói hercegnő ellenben a végrendeleti második örökös, Máriát szötte hálójába; fia Durazzói Károly azután Máriát, István magyar herceg jegyesét, megszöktette és titkon kieszközölt pápai engedélylyel nőül is vette. A Tarantói hercegi család ez által némileg kijátszatott, mert a Durazzók a házasság által közelebb jutottak a trónhoz, mint ők, most pedig azon veszély fenyegette Katalin tervét, hogy Endre, kinek megkoronázása küszöbön állott, királylyá lévén, a családot vágyaitól és céljaitól örökre elüti. De sőt abban is bizonyosak lehettek, hogy sorsuk, miután Endre aljas cselszövényeiket igen jól ismerte, s jól tudta, hogy eddigi mellőzése és neje szívének elidegenítése az ő munkájuk volt, vagy börtön, vagy vérpad lesz.

Ezt megelőzendő Katalin, a Tarantói és Durazzói hercegek, valamint maga Johanna is, Endre herceg vesztét határozták el. Johanna ennél fogva férjét vadászat ürügye alatt **Aversába** csalta, hol a Katalin által kirendelt gyilkosok *Endrét 1345 szeptember 19-én meggyilkolták.*

Lajos magyar királyt végtelen fájdalommal töltötte el öcsésének gyászos sorsa, s bár Johanna, a Tarantói és Durazzói hercegek, az alsóbbrendű gyilkosokat, saját czinkostársaikat, kivégeztették és Johanna Lajost a pápa által is mindenkép kiengesztelni igyekezett, a magyar király elhatározta, hogy hadat vezetvén Nápolyba, a gyilkosság értelmi szerzőin, nevezetesen Johannán, továbbá a Tarantói és Durazzói hercegeken véres boszút áll.

1347—1348.

Nagy Lajos első nápolyi hadjárata 1347—1348-ban. Lajos király a dalmát háború miatt, melyet Zárának már előadott ostroma hosszasan kinyújtott, kénytelen volt a nápolyi hadjáratot majd két évvel elodázni s a hadműveleteket csak 1347 tavaszán indíthatta meg. Addig is diplomátiai úton működött. Szövetkezett Károly német császárral, az osztrák hercegekkel, a lombárdokkal, hogy őt hadi vállalatában támogassák, s miután a magyar seregnek tengeren való átszállítására sem Velence, sem Genua, sem Sicilia nem vállalkozott, Zára pedig nem vállalkozhatott, s így Lajos a szárazföldi utat kellett hogy válaszsza, egyezke-

dett követei útján mindazon kisebb-nagyobb olasz államokkal, 1347—1348. melyek területén útja átvezetett.

E mellett, míg otthon saját seregét szervezte, összeköttetésbe lépett a nápolyi királyságbeli főurakkal; így megnyerte *Lalla Campanescot*, a jeles vitézt s kitünő vezért, *Aquila* urát, *Onorato Gaetani*, fondii grófot és másokat.

A Nápolyba indítandó magyar hadakat nem egy nagy seregben szándékozott Lajos levezetni, hanem — tekintve a sok államot, melyen átvonulnia kellett — a súrlódások kikerülése, a fegyelem megtartása és az élelmezés megkönnyítése szempontjából kisebb, 300—1000 főből álló csapatokban küldte Olaszországba. Ezeknek feladata volt egyszersmind a viszonyokat kipuhatólni, a nápolyi magyarpárti urakkal érintkezésbe lépni s a király számára a vállalatot előkészíteni.

Elsőnek *Gelétfia Miklós* nádor, *Garai János* veszprémi püspök és *Treutel Miklós* pozsonyi ispán mentek Olaszországba, sők voltak azok, a kik a nápolyi urakkal a szövetséget megkötötték.

Az ellenségeskedést 1347 tavaszán a magyar csapatokkal már megerősített **Lalla Camponesco** kezdte meg. Társaival, a magyar zsoldban álló **Wolfart Konrád** és **Urslingeni Werner** zsoldos vezérekkel visszaverte Johannának, *Cavalcanti Jacab* által, *Aquila* ellen vezetett seregét. Johanna ekkor Calabria odaigérése mellett megnyerte **Durazzói Károlyt**, Mária férjét, ki hadi népét összegyűjtván, 3000 lovasból és jóval nagyobb gyalogcsapatból álló sereggel **Aquilát** május havában ostrom alá fogta. **Lalla Camponesco** gyakran kitört a városból és a nápolyiaknak jelentékeny veszteségeket okozott, midőn pedig 1347. augusztus havában **Vásári Miklós** nyitrai püspök és számos főúr alatt nagyobb magyar had érkezett *Aquilába*, **Camponesco** a magyarokkal együtt **Durazzói Károlyt Aquila** alatt határozottan megverte. Erre a herceg, ki Johannának Tarantói Lajossal való eljegyzéséről is értesült s megtudta, hogy Calabria átengedése csak cselfogás volt, az ostrommal fölhagyván, hadaival Nápolyba visszament. **Lalla Camponesco** ekkor a magyarokkal számos várost elfoglalt. **Onorato Gaetani** a Johanna által ellene küldött nápolyi sereget magyar csapatok segítségével **Traetto**-nál szintén megverte és szintén több várost hódoltatott meg.

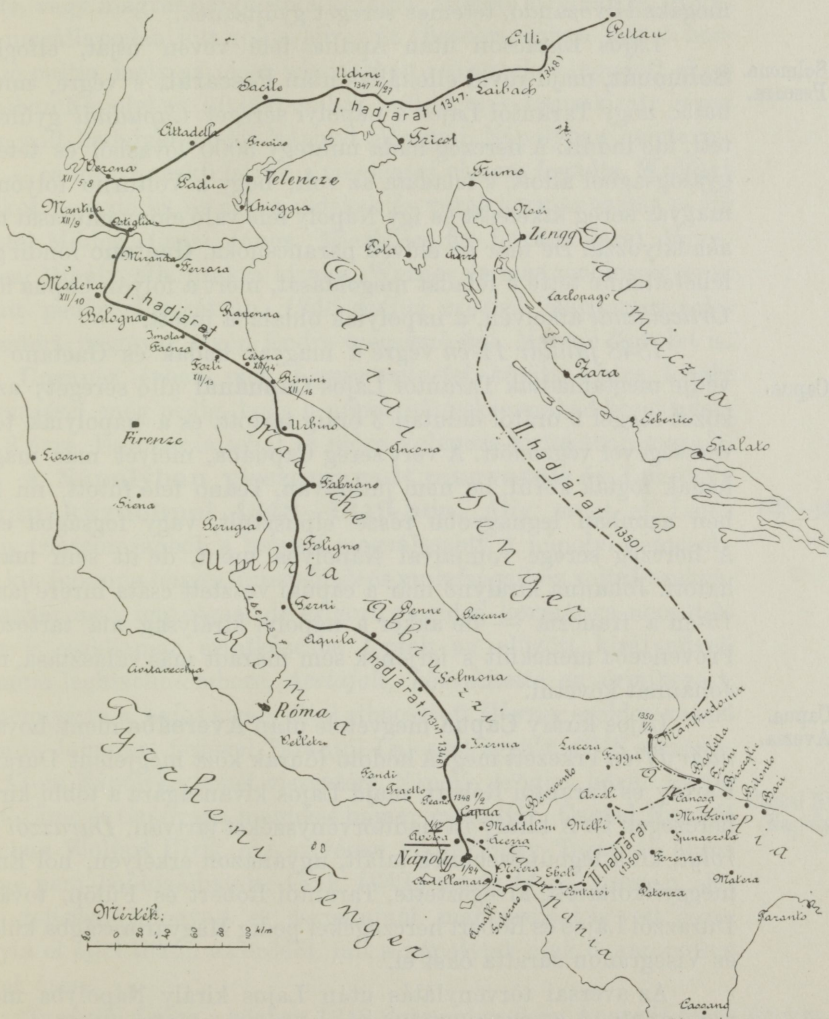
1347—1348.

A hadjárat tehát már magán a nápolyi hadszínhelyen kitűnően volt előkészítve, midőn Lajos király *1347 november 11-én* Visegrádról útnak indult. A király előtt, már november első napjaiban, egy nagyobb had élén **Gelétfia Miklós** nádor ment, a király számára az utat előkészítendő és biztosítandó. A király hadában voltak: *János* veszprémi püspök, *Laczki István* erdélyi vajda, *Csúzy János* bán s több magyar főúr, valamint a Johannától elpártolt Giovanni Pipino, Minervinoi gróf és más olasz urak.

Lajos király útja, melynek rajzát a melléklapon foglalt hadműveleti vázlat mutatja, az ország határáig feltűnés nélkül ment végbe. De már *Cilliben* nagy pompával fogadták a Cillei grófok, kik számos lovaggal csatlakoztak hozzá. *Udinében* az aquilejai patriarcha üdvözölte és megújította vele szövetségét. A velencei terület határánál, *Sacilénél* a velencei signoria fényes követsége várta, kijelentvén, hogy a királynak a velencei területen való átvonulásra az engedélyt örömmel megadja s egyidejűleg kérte, hogy béke kötése céljából követeit hozzá küldhesse.

A király útja Olaszországban általában diadalmenethez hasonlított, s a fekete zászlóhoz, melyen a meggyilkolt Endre herceg halvány arczképe volt, mindig nagyobb és nagyobb számú derék lovag és vitéz fegyveres csatlakozott, hogy a boszú művében része legyen. Deczember 3-án *Citadellánál* fogadja Lajos király Carrara Jacab hódolatát, *Vicenzában* Della Scala Albert és fiai 300 lovasal szaporíták a király hadát. *Veronában*, hol a király deczember 5-től 8-ig maradt, számos város küldöttségét fogadta, azután *Mantuán*, *Ostiglián* és *Mirandolán* át *Modenába* ment, hol Estei Obizzo herceg, innét pedig *Bolognába*, hol Pepoli Jakab herceg üdvözölte. Bolognából deczember 13-án *Forliba* ment a király, hol 300 lovas és 500 gyalog fegyveres csatlakozott hozzá Ordelaffi Ferencz alatt, továbbá a firenzei tanács 10 tagú küldöttsége; majd *Rimínin* át deczember 20-án *Folignóba*, végre *Perugián* át deczember 24-én **Aquilába** érkezik a magyar király serege, hol derék magyar hadai és olasz szövetségesei leírhatatlan örömmel fogadják.

A király itt a további hadműveletek iránt tanácskozendó és seregét rendezendő több napot töltött. Ámde ez időt a magyar király jöveteléről értesült Johanna és férje, Tarantói Lajos, is kihasz-

Hadműveleti vázlat Nagy Lajos nápolyi hadjáratairól
1347—1348-ban, és 1350-ben.

1317—1348. nálták, mindent elkövetvén, hogy Lajos király Nápolyba jövetelét megakadályozandó, tetemes sereget gyűjtsenek.

Lajos Karácson után Apulia felé vevén útját, elfoglalta **Solmona**. **Solmonát**, majd rövid ellenállás után **Pescarát**, s végre, miután **Pescara**. hallá, hogy Tarantói Lajos a nápolyi sereget *Capuánál* gyülekezteti, ide indult. A herceg hada mintegy 3000 lovasból és tetemes gyalogságból állott, s feladata az volt, hogy a Volturno folyónál a magyar sereg átkelését és így Nápoly felé való előnyomulását megakadályozza. De már az elővéd parancsnoka, **Gaetano** fondii gróf, lehetetlenné tette e feladat megoldását, mert a folyón Capua fölött *Orticellánál* átkelvé, a nápolyiak oldalába jutott.

Capua. *1348 január 11-én* végre a magyar hadak és Gaetano elővédje megtámadták Tarantói Lajos **Capuánál** álló seregét; az ütközet reggel 9 órától délután 3 óráig tartott, és a nápolyiak teljes vereségével végződött. A vert sereg Capuába, melyet már magyar hadak fogtak körül, be nem juthatván, Teano felé futott, mi közben azonban legnagyobb része elpusztult, vagy fogságba esett. A herceg serege romjaival Nápolyba ment, de itt sem maradhatott. Johanna királynő már a capuai vesztett csata hírére január 15-én a francia — de akkor a nápolyi királyság alá tartozó — Provenceba menekült s férjének sem maradt más választása, mint Johannát követni.

Capua. **Aversa**. Lajos király **Capua** megvétele után **Aversába** ment, hova *január 17-én* érkezett meg. A hódoló főurak közt megjelent Durazzói Károly és Tarantói Róbert, majd Lajos kivánságára a többi királyi hercegek is. A király itt haditörvényszéket tartván, *Durazzói Károlyt*, kit a legbűnösebbnek talált, ugyanazon erkélyen, hol Endre meggyilkoltatott, kivégeztette, Tarantói Róbert és Fülöp, továbbá Durazzói Lajos és Róbert hercegeket pedig Magyarországra küldte, és Visegrádon záratta őket el.

Az aversai törvénylátás után Lajos király Nápolyba ment, hol *1348 január 24-én* — a számára emelt diadal kapuk kikerülésével — vonult be. A főváros meghódolása után rövid időre az egész nápolyi királyság Lajos király kezében volt.

A király most tárgyalásokat kezdett a szentszékkal, mint a nápolyi királyság hűbérurával, hogy vagy Lajos koronáztassék nápolyi és sicíliai királylyá, vagy hogy a pápa Endre csecsemő fiára,

Martell Károlyra ruházza a királyi hatalmat, mit helyette Lajos 1347—1348. király, vagy magyar helytartója kezelne. Mielőtt azonban ez irányban megállapodás jött volna létre, az Olaszországban kitört borzasztó pestis, mely az olasz városokban százezreket ragadott el — magában Nápolyban 60,000 ember hullott el — Lajos király kénytelen volt hadaival együtt Nápolyt elhagyni. Nápolyban helytartójául — miután Laczkfi István a megbízást el nem fogadta, **Wolfart Ulrikot** nevezte ki, az egyes vidékek és várak kormányzatát pedig Treutel Miklós, Csúzi János, Miczkbán fia István, Járai János, Dobozi Mihály, stb. urakra bízván, Werner és más zsoldos vezérek hadait pedig elbocsátván, *1348 május végével* Magyarországra visszatért, magával vivén Endre csecsemő fiát Martell Károlyt is.

Ugyanez évben még *fegyverszünetet* kötött Lajos király *Velenczével*, még pedig, hogy a nápolyi ügyekre szabad kezet nyerjen, 8 évre. Dalmácia tehát ez időre Velenceze birtokában maradt.

A Nápolyban visszamaradt magyarok és Laczkfi István küzdelmei 1348—1349-ben. Alig ment el Lajos 1348—1349. király Olaszországból, a helyzet megváltozott. A nápolyi nemeseknek, kik Johanna fényes ünnepeihez és mulatságaihoz voltak szokva, a magyar urak igazságos, de szigorú és rideg kormánya nem tetszett s csakhamar érintkezésbe léptek az elűzött királynővel. Johanna leghívebb embere, *Acciajoli*, közvetítette ez érintkezést, és megnyerte a Lajos király által elbocsátott *Werner* zsoldos-vezért is, mire Johanna, férjével Tarantói Lajossal együtt, *1348 szeptember 17-én* Nápolyba ismét visszatért. Nápoly erődjei közül Castel Sant' Elmo és Capovana magukat hamar megadták, **Castel Nuovót** Castel Nuovo (Nápoly). azonban Wolfart Ulrik oly szívósan védte, hogy Tarantói Lajos ellene nem boldogálhatott. Csak *1349 január 11-én*, miután elégsége teljesen kifogyott és csapatainál már árulást is vett észre hagyta el éjjel titkon az erődöt, mit a nápolyiak csak 6 nap múlva vettek észre.

Tarantói Lajos e közben 1348 december 6-án **Acerrát** fogta Acerra. ostrom alá, melyet *Treutel Miklós*, 18 napi ostrom után, szabad elvonulás mellett kénytelen volt feladni. Heves ellenállást fejtett ki a magyar őrség **Lucerában**, mignem *Wolfart Konrád* a várat Lucera. az ostrom alól fölmentette, bár Tarantói Lajos 5 hónapig vesződött a vár ostromával. Alvezérei közül Clairmont Roger gróf a *Miczk-*

1348—1349. *bán fia István* által védett **Stilo** várat fogta ostrom alá; István nagyon sikeresen védekezett, de egy kirohanása alkalmával zsoldosai az ellenséghez szöktek, ő pedig, miután a vártól elvágtatt s magvarjaival egy szorosban sokáig küzdött, végre megsebesülve, a nápolyiak kezeibe került. A Miletoi gróf a Járαι István által megszállt **Manfredonia** ellen küldetett, de Járαι *Csúzi János* által is segítettén, a nápolyiak kénytelenek voltak siker nélkül elvonulni. Ellenben Wolfart Konrád Lucera fölmentése után rohammal bevette **Foggia**t. Egyébiránt a királyságban visszamaradt magyarok helyzete válságos volt, mert a terület nagyobb részét elvesztették s a nép mindenütt ellenök vala.

A Nápolyból vett kedvezőtlen hírekre Lajos király **Laczkfi István** erdélyi vajdát, e kipróbált derék, kemény hívét küldte Apuliába, ki Dénes és Miklós fiával, négy testvérével és 300 nemes úrral *1348 őszén* hajózott át Apuliába, Manfredoniában kikötött és Wolfart Konrádhoz csatlakozott.

Az egyesült hadaknak már első föllépése sikeres volt. *1349 január 23-án* megverték Tarantói Lajost **Ascoli** közelében, majd éjjeli rajtaütéssel megtámadták **Cornetoban** Werner zsoldos hadát őt magát is foglyul ejtven, mire Werner ismét magyar szolgálatba állott.

Johanna ez alatt nyugodtan folytatta kalandjait Nápolyban, bár Laczkfi most már közel 10,000 főnyi sereggel rendelkezett és Nápoly visszafoglalását tervezte. A főváros felé előnyomulván, *április első napjaiban* diadalmasan leverte a **Casoli szorosban** útját álló nápolyi hadat, *április 22-dikén* bevette és feldúlta **Capuát**, meghódította **Aversát**, hol a vajda főhadiszállását vette, és több más várat és várost. Vitézei most már Nápoly falai alá jártak.

Tarantói Lajos, látván azt, hogy e részletes hadviseléssel, hol minden várért, minden darab földért külön kell verekednie, czélt nem ér, elhatározta, hogy István vajdával döntő csatát vív, mely Nápoly sorsa fölött döntsön. E czélből a királyság bárhol létező hadait május végére Nápolyba rendelte, s a vajdát harcra hívta ki. A küzdelem ideje *június 6-ára*, helyéül a *Nápoly és Aversa közti sík* határozottatott meg.

István vajda a kitűzött nap hajnalán már ép fegyverkezett,

midőn Lajos tudatá vele, hogy fontos okok miatt a mérkőzés el- 1348—1349.
marad. A magyarok és zsoldosaik ennek folytán fegyvereiket kez-
dék lerakni; ámde még nem rakták le mind, midőn az álnok nápo-
lyiak, kiket Lajos az éj folyamán a közeli erdőségekbe rejtett,
Aversát minden oldalról körülfogták és megrohanták. Az első ré- Aversa.
műlet, kivált a zsoldosok közt nagy volt, de a viharokban edzett
István vajdát nem lehetett egykönnyen zavarba hozni. Gyors ren-
delkezésekkel küldé csapatait a védelmet legjobban elősegítő he-
lyekre, s míg maga a főkapunál híveivel a harcot fölvette, egy
mellékajtón 300 magyar íjjászt küldött a nápolyiak hátába. Ez
kitünően sikerült. A főkapunál küzdő s hátban megtámadott nápo-
lyi csapatok most megfutamodtak; nem sokára a többiek is követ-
ték példájokat s Tarantói Lajos serege, melylyel a fővárost meg-
védeni és István vajdát család segítségével megsemmisíteni akarta,
tömegesen halott, sebesült és fogoly hátrahagyásával menekült
Nápoly erődítései mögé. A foglyok közt voltak Lajos legkiválóbb
vezérei: Clairmont Roger, De Beaux Rajmond, San Severino Ró-
bert, Visconti Ádám.

E nagy vereség rémületbe ejtette Nápolyt. A pápai követek
azonnal közbeveték magukat és bár a magyar sereg már a főváros
kapui előtt állott, István vajdát sikerült rá venniök, hogy fegyver-
szünetet kössön, mely 1351 márcziusig kellett volna hogy tartson,
de már 1349 szeptember 8-án, tehát két hónapmulva — a föl-
tétélek meg nem tartása miatt — megszakadt.

Ámde szeptemberben a német zsoldosok közt lázadás tört ki,
mert három havi hátralékos zsoldjukat István vajda nem volt
képes kifizetni. Hiába kérte a vajda *Wernert* és *Wolfart Konrá-*
dot, nem akartak várakozni. A zsoldosok előbb a már megnevezett
előkelő foglyokat kerítették meg s érték 100,000 forintot kapván,
szabadon bocsáták, majd a nápolyi udvarral *István vajda kiadása*
iránt kezdtek alkudozni. De a vajda e gaz tervet idejekorán meg-
tudván, magyarjaival Aversából éjjel titkon kivonult és Manfre-
doniába ment. Utána ment nem sokára a hűtlensége miatt szé-
gyenkező Wolfart Konrád is, és vagy 4—500 zsoldos, míg Werner
a maga seregével Németországba indult.

Laczki István vajda most visszatért Magyarországra, hogy
Lajos királyt új hadjáratra ösztönözze.

1350. **Nagy Lajos második nápolyi hadjárata 1350-ben.**

Míg Laczkfi István Nápolyban küzdött, Lajos király folytatta a diplomáciai tárgyalásokat a szentszékkel, melyek 1349 június havában a következő egyezményekre vezettek: A pápa törvényt lát Johanna fölött, neki Nápolyt többé vissza nem adja, hanem azt István hercegre, Lajos király öcscsére ruházza (Endre csecsemő fia időközben meghalt), ki nőül veszi Máriát, Durazzói Károly özvegyét. Lajos viszont a Siciliában birt varakat és területeket a szentszék biztosának átszolgáltatja.

Ámde végrehajtása ez egyezménynek a szentszék által mindenkép hátráltatott s Lajos 1350 elején kezdé belátni, hogy ez egyezmény, ha fegyveres erővel közbe nem lép, csak írott malaszt marad.

Ép ez időben érkezvén vissza István vajda, ki Nápoly megtartása érdekében a király újabb hadjáratát tanácslá, Lajos e tanácsra készségesen rá állott és *1350 április 18-án* Zenggből elindult Apulia felé. Kíséretében valának: Gelétfia Miklós nádor öcscsével és két fiával, Miklós zágrábi és Kálmán győri püspök, Bebek István és György, Kont Miklós és Bertalan, Szécsi Miklós bán, Szécsényi Tamás fia Kónya, Kanizsai István prépost, végül Laczkfi István erdélyi vajda fiaival és testvéreivel és sok más főúr; összesen mintegy 300 úr, megfelelő fegyveres kísérettel és 1000 válogatott kún íjjász.

Lajos király *1350 május 4-én* kötött ki *Manfredoniában*, hol fényes ünnepélyekkel fogadták. Innét kiindulva, elfoglalták a magyar hadak **Barit**, majd utána **Teanot** s végre az apuliai partvidék másik jeles városát **Barlettát**, hol a király hosszasabban időzött. Itt ment végbe a seregnek újból való szervezése s a zsoldos csapatoknak Rátót Lorántfia Lestók, a király főudvarmestere által történt kifizetése. A királyi sereg Barlettában 15,000 magyar, 8000 német lovasból és 4000 lombard gyalogosból állott, mi oly erőt képviselt, melynek a nápolyi királyság visszahódítása nem volt nehéz feladat; pedig 5 gályán még további 2000 magyar vitéz érkezett, minek folytán a király hada 30,000 főre emelkedett.

A zsoldosok egy lázadásának elfojtása után, melyben különösen Kont Miklós, továbbá István vajda Miklós fia, a lengyel **Moroczko** és Sós László tűntek ki, a király **Canosát** fogta ostrom alá.

Bari.
Teano.
Barletta.

Canosa.

Itt a király személyesen is az ostromlók közé állott, az egyik kapu- 1350.
nakrontott, de a sűrűn hulló kövek egyike által súlyosan megsebe-
sítettén, az árokba zuhant. A lovagias várparancsnok, De Beaux
Rajmund, megdőbönt a király balesetén és embereinek meg-
hagyta, hogy a királyt kíméljék, sőt még maga is megszólította
Lajost, ajánlván neki, hogy távolabb vonuljon. Míg a király sebei-
ből kigyógyult, Canosa magát szabad elvonulás föltétele alatt
megadta. Utánna meghódoltak a környékbeli összes városok, mint
Venosa, Forenza, Melfi, Minerdvino stb.

Canosa alól Lajos **Ascolira** ment, mely szintén meghódolt. **Ascoli.**
A király itt seregét megosztván, **Kont Miklóst** és *Wolfart Konrá-*
dot 10,000 emberrel Aversa ostromára küldé, *Treutel Miklóst*, *Tót*
Lőköst és *Pálfi Tamást* Barin át, két zsoldos hadnagyot pedig alul-
ról a Tarantói öböl meghódítására rendelte, végre *Laczkfi Andrást*
Potenza és vidéke alávetésére, mit András mester hamarosan el **Potenza.**
is végzett; maga a király Melfibe ment. Ide hozta *Laczkfi Miklós* a
Beneventnél elfogott 150 nápolyi német zsoldost, kiket egy éjjeli **Benevent.**
rajtaütés alkalmával felényi hadával elfogott.

A király további útja **Conzán**, **Olivetin** és **Contarzón** át ve- **Contarzo.**
zetett; csak ez utóbbi város zárta el kapuit, de az elővédet vezető
Laczkfi István és *András* csatlósaik vállán a falakra hágva, a várost
bevették és kifosztván, felgyújtották. Mire a király oda ért, már
csak füstölgő romok álltak a Silaro partján. Itt történt, hogy a
király az általa a folyóba küldött és az örvény által elragadt *Sze-*
redait a vizből, élete veszélyeztetésével, kimentette. A sereg **Con-**
tarzóról *Ebolin* át **Salernora** igyekezett s itt maga a király mint- **Salerno**
egy 100 lovassal előre vágatván, szerencsésen megelőzte a nápolyi
segélyhadat, mely egy gályán közeledett; a gálya látván a tornyo-
kon a magyar zászlót, a várost — bárha azt könnyen elfoglalhatta
volna — sietve elhagyta. Salernóban a király négy napig tartóz-
kodott, a hódoló küldöttségeket fogadván. Salernóból a magyar
sereg, miután *Scafatinál* a sebes folyót átúsztatta, *Castellamareba*
ment s ott ütött táborot.

Itt vette a király *Kont Miklós* levelét, melyben Aversa alá
sürgős jövetelét kéri. A király a sereg vezetését *István* vajdára
bízva, maga 200 vitézzel előre lovagolt Aversára. A vajda harmad-
nap követte a királyt s nagyobb baj nélkül érkezett meg; csak

1350. **Somma**. Somma várost dúlta fel az utóhad, mert a sereget hátulról megtámadta; a város bevétele *Laczki Dénesnek*, a vajda fiának, leggyönyörűbb hadi tette.

Aversa. Lajos király *1350 július 1-én* érkezett **Aversa** alá s nyomban rohamot rendezett, mit azonban a védők visszavertek. Erre azután a király ostromszereket készítettett; ámde *Pignataro Jakab* a várost oly sikeresen védelmezte, hogy ez csak *augusztus 3-án*, midőn elesége már teljesen kifogyott, adta meg magát. Az ostrom e hosszú tartama a királyt, a ki július 26-án maga is megsebesült, annyira felizgatta, hogy *Laczki István* vajdát a fővezérlettől elmozdította és azt *Kont Miklósr*a ruházta.

Johanna és Tarantói Lajos Aversa ostroma idejében még Nápolyban valának s szinte megfoghatatlan, hogy Lajos király *Laczki István* seregét, a helyett, hogy Aversa alá vonja, nem Nápoly ellen küldte. Július végével azonban szerencsésen megérkeztek Johanna gályái a Provenceből, melyeken férjével együtt *Gaetába* menekült. Néhány nap mulva Aversa kapitulált és a magyar király serege megindult Nápoly alá.

Nápoly. Miután Lajos király a főváros hódoló követségét igen barátságosan fogadta, **Nápoly** megpróbálta az ellenállást. De ez csak néhány napig tartott. A magyar sereg elfoglalta a főváros négy erődjét és evvel teljesen hatalmába kerítette.

Nápoly elfoglalásával a hadjárat véget ért. Lajos király most ismét megindította a diplomáciai tárgyalásokat, maga pedig haza készült; kedvetlenül, mert látta, hogy a szentszék makacsságán minden erőlködése kárba vész s ha Nápolyt még tizszer elfoglalja is, pedig az mindig sok vérbe és roppant költségekbe kerül, ügyét semmikép sem mozdítja elő. Azt is tapasztalta, hogy a királyság megszállásával sem ér célt, mert annyi erőt, hogy azt minden körülmények közt megvédje, itt nem tarthat s mihelyt távozik, ismét elvész minden.

Az ország kormányzásával *Laczki Andrást*, *István* vajda testvérét bízta meg; itt maradtak még *Kont Miklós* öcsese *Bertalan*, *Druget Miklós*, *Moriale vránai perjel* és mások. A király pedig *szepember 14-én* elindult Nápolyból, hogy *Róman* át haza térjen. Október 25-én Lajos király seregével együtt már otthon volt.

A következő évben kimondotta a pápa a végítéletet, melyben

Johannát a gyilkosság vádja alól fölmenti és 300,000 arany hadi kárpótlásban marasztalja el. Lajos megvetve ez ítéletet, elengedte a kárpótlást is, a fogoly hercegeket szabadon bocsátotta, Laczkfi Andrást pedig a még Nápolyban levő hadakkal együtt haza rendelte. 1350.

A litván és a szerb háborúk.

A nápolyi ügy annyira és oly hosszú ideig tartotta Lajos irályt elfoglalva, hogy e mellett más, fontosabb érdekek háttérbe szorultak; miután azonban a nápolyi ügy befejezést nyert, Lajos nem késett ezen más irányú terveit megvalósítani. E tervek voltak: *Lengyelországnak*, melyre örökösödési kilátásai voltak, megvédése, *Dalmácia* visszafoglalása és az *Aldunai tartományoknak* szorosabban Magyarországhoz való kapcsolása. Legsürgösebb volt a lengyel kérdés, minél fogva Lajos mindenekelőtt ennek megoldásához fogott.

Az első litván hadjárat 1351-ben. A lengyelek királya **Kázmér** már 1339-ben szerződést kötött Károly Róbert magyar királylyal, ki nővérét Erzsébetet birta nőül, hogyha fiörököse nem lesz, a lengyel koronát Károly Róbert egyik gyermeke örökli; Károly Róbert ellenben magát Lengyelország védelmére s jogai, szabadságai fentartására kötelezte. 1351.

E védelem szüksége 1351-ben sürgösen állott be, mert a litvánok, kiktől Kázmér nagy területet elfoglalt, ez évben pusztító és szerencsés hadjáratot intéztek Lengyelország ellen. Lajos király nagybátyja által a segélyadásra fölhivatván, 1351 június 19-én nagy sereggel indult Krakóba. Itt egyesülvén a lengyelekkel, a szövetséges sereg megtámadta a Halicsot és Ladomért elfoglalva tartó litvánokat, s elfogván fejedelmök egyikét, *Lubartot*, őket e tartományokból kiszorította. *Július 27-én* a sereg **Sandomirban**, s Sandomir. néhány nap mulva **Lublinban** állott. Miután itt Kázmér király Lublin. veszélyesen megbetegedett, a szövetséges sereget Lajos király maga vezette tovább, behatolván még 15 napi menetre Litvánia belsejébe, mely idő alatt a litvánok erejét végleg megtörte.

A háborút a végletekig vinni nem lévén szándékában, Lajos

1351. elfogadta a litvánok fejedelme **Kieystut** követségét s maga *Kont Miklóst* bizván meg az alkudozással, ez a következő szerződést kötötte meg: Krieystut maga, testvérei és minden népei megkeresztelkednek, ha Lajos neki koronát és királyi czímet szerez a pápától; a litvánok, lengyelek és magyarok egymást kölcsönösen segítik, különösen a német lovagok és tatárok ellen stb. A szerződés augusztus 15-én megkötetett s Lajos király visszaindult. De Kieystut, ki Lajos királyt Budára ajánlkozott kísérni, hogy ott megkereszteltessék, már a narmadik éjjel kíséretével együtt megszökött, mi nyilvánvalóvá tette, hogy a szövetségeseket megcsalta. Ezen egyelőre nem segíthetvén, Lajos király hazatért.

1352. **A második litván hadjárat 1352-ben.** 1352 február 22-én Lajos újból megindul hadával Budáról, hogy Kieystutot eszközözéséért megfenyítse. *Márczius 21-én* pedig már a len-belcz. gyel király nagy hadseregével egyesül **Belcz vára** alatt, melyet ostrom alá fogtak. A vár parancsnoka **Drozge** 8 napig alkudozásokkal tartóztatta a szövetségeseket, mely idő alatt a védelemre szükségeseket beszerezvén, a tárgyalásokat megszakította. A szövetségések most rohamot kíséreltek meg, de az balul ütött ki. Maga Lajos király, ki itt is elől járt, súlyosan megsebesült, úgy, hogy eszmélet nélkül vitte őt ki **Perényi Miklós** a harczból; megsebesültek még **László oppelni herczeg**, **Rátóti Lorántfia Lesták**, **Szécsi Miklós**, a **Bebekek** és még többen. A roham után azonban **Kont Miklós** mégis kieszközölte, hogy **Drozge** meghódolt, a várra a magyar zászlókat kitzuzette és 2 évi fegyverszünetet kötött, mely idő alatt a lengyelek **Halicsot**, a litvánok **Ladomért** birandják. A magyar sereg ezután roppant fáradalmak közt tért vissza; a király még a hadjárat folyamán fölépült.

Lajos és **Kázmér Galicziára** és **Lodomériára** olykép egyeztek meg, hogy azt most **Lengyelország** bírja; de ha **Kázmérnak** fia születik, a magyarok 100,000 forinton visszaválthatják; ha nem lesz fiörököse, akkor **Halics** és **Ladomér** **Lengyelországgal** együtt **Lajosra** száll.

1354. **A harmadik litván hadjárat 1354-ben.** E hadjárat lefolyása felől csak **Villáni olasz krónikástól** tudunk valamit. Szerinte Lajos király, a litvánok ellen a háborút — miután a fegyverszünet letelt — folytatandó, nagyobb sereggel nyomult be a litvá-

nok földjére. A hadjárat folyamán Lajos király a litvánokat több 1354. csatában megverte s tőlök Ladomért is visszavevén, a Kázmérral kötött egyezség szerint Lengyelországhoz csatolta.

A király azonban a hadjáratot még a litvánok földjén túl is folytatta és seregével a tatárok földjére indult, hogy őket a kereszténységnek megnyerje s ellenök Lengyel és Magyarországot biztossítsa. A tatárok fejedelme, valószínűleg *Tümü bég*, még a határon megjelent Lajos királynál, s miután — mint mondá — úgyis szándéka volt a kereszténységre áttérni, elfogadja a magyar királlyal szemben a hűbéri viszonyt, adót fizet neki, s vele szövetséget köt. A kereszténységre való áttérésre nézve pedig kérte Lajos királyt, miszerint az érintkezést a pápával közvetítse.

Lajos király a szövetséget a tatárokkal, kik ezután sem Lengyelországot, sem Magyarországot többé nem háborgatták, megkötötte, s azután seregét visszavezette.

A szerb hadjáratok 1353—1355-ben. Szerbiában 1353—1355. 1333 óta Decsánszki Uros István fia **Dusán** uralkodott, ki a keleti császártól lassankint elhódítván egész Macedóniát és Albániát, magát 1346-ban czárrá tette. Dusán egyenlőképen törekedett úgy a Velenceze, mint a magyar király fenhatósága alá tartozó szláv tartományok megszerzésére s ez által ismételten kellemetlenségeket okozott Lajosnak. Míg a nápolyi háború tartott, Lajos király Dusán ellen csak védekezett, s ezt Kotromanics István boszniai bánra bízta.

A nápolyi háború után azonban nagyobb figyelmet fordít Lajos király a szerb ügyre. Már 1350-ben, Apuliából visszajövet, megerősíti a bosnyák bán hadait, *1353 és 1354-ben* pedig maga intéz Szerbia ellen, most már támadó hadjáratokat.

Sajnos, e hadjáratok felől részletes tudósításunk nincs; csak eredményét tudjuk s ez az, hogy Dusán czárt a magyar hadak leverték, s őt annyira kedvezőtlen helyzetbe hozták, hogy Dusán 1354-ben fényes küldöttség útján kéri a pápát, hogy a magyarokat a további támadásoktól tartsa vissza, megigérvén, miszerint ez esetben kész népeit a katolikus hitre visszatéríteni.

Dusán azonban a szentszéket is rászedte, mint rászedte Lajost, ki már a pápa közbenjárására hajlandó volt vele egyezkedni.

Lajos király ennek folytán *1355-ben* újból hadat indított a

1353—1355.
Klissa.
Opraczk.

szerbek ellen. **Lindvai Miklós** bán december havában megtámadta **Klissa** várát, mely szerb kézbe került és elfoglalta az **Opraczk** nevű fellegetvát.

Miután azonban **Dusán** 1355 december 20-án meghalt, a hadjárat félbenszakadt; annál is inkább, mert Szerbia, hol 1356 elején belzavarok kezdődtek, megszűnt veszélyes lenni, ellenben **Lajos** királynak erejét Velence ellen kelle fordítania.

A második velencei háború, Dalmácia visszafoglalása.

A Velenczével 1348-ban nyolcz évre kötött fegyverszünetet **Lajos** király lelkiismeretesen megtartotta, bár a velenceiek álnoksága már 1352-ben annyira felingerelte a királyt, hogy kész volt a Velence ellen hadat viselő **Genua** fölajánlott szövetségét elfogadni; bár a szövetség már tényleg meg is köttetett, **Lajos** király — nehogy a fegyverszünetet megsértse — mégis elállott Velence megtámadásától.

Midőn azonban **Lajos** 1355-ban biztos adatokat nyert arra, hogy Velence **Dusán** szerb czárral Magyarország ellen szövetkezett, **Scardonát** **Subics Mladen** özvegyétől megvásárolta, s még számos a béke és fegyverszünettel össze nem egyeztető dolgokat művelt, lejárván a fegyverszünet is, **Lajos** király alkalmasnak ítélte az időt, hogy a **Zára** ostrománál 1340-ben elejtett fonalat fölvegye és Velenczének a barátságot fölmondja.

1356. **Az 1356-ik évi hadjárat.** A magyar és szláv csapatok, melyeket **Lajos** király 1356 elején Horvátországban összegyűjtött, eredetileg Szerbiába voltak indulandók; a megváltozott viszonyoknál fogva azonban azokat a király Velence ellen rendelte.

Junius havában a magyar seregnek egy része **Csáti János** horvát bán alatt *Dalmáciába* ment, míg a fősereggel maga a király — tudva, hogy hajóhad nélkül Velence ellen másképp nem boldogul — a köztársaság *Terra Firma* néven nevezett szárazföldi területét szándékozott megtámadni. E főseregnél 4000 főből álló elővéde, **Wolfart Konrád** alatt, megindult tehát, hogy Velence szárazföldi olasz birtokait megtámadja. Csakhamar utánuk ment a 40.000 főnyi főserég is, és a magyar hadak *junius 26-án* már

San Vito körül, Aquiléja területén táboroztak. Néhány nap múlva 1356.
elesett az első velencei erősség **Conegliano**. Conegliano.

A signoria mód nélkül megrettent, midőn a magyar támadás felől kétségtelen híreket vett, s első sorban a pápa útján igyekezett Lajost visszatartani; de Lajos király követe kimutatta a pápa előtt a háború igazságát és jogosságát s így Velence e részről támogatást nem nyert.

A magyar sereg ez idő alatt előnyomulását folytatta és több kisebb hely elfoglalása után **Trevisót** fogta ostrom alá, míg Padua **Treviso**.
urával, Carrara Ferenczczel és több kisebb úrral szövetséges viszonyba lépett. Időközben Gradenigo János velencei doge meghalt és a velenceiek Treviso egyik védőjét *Delfino Jánost* választották utódjául, a kit Lajos király lovagiasan el is bocsátott az ostromlott várból.

Augusztus 23-án a király, a pápai követeket fogadandó, Budára ment, a fővezérletet **Vásári** (Monoszlai) **Tamásra**, az esztergomi érsek testvérére bízván. Ez visszaverte a velenceieknek egy, **Conegliano** visszavételét megkísérlő hadát, valamint egy **Conegliano**.
másikat, mely **Forlit** akarta megvenni. Forli.

Treviso nemsokára annyira jutott, hogy kész volt magát megadni, midőn a hadviselő felek november 11-ikétől 1357 ápril 10-éig terjedő fegyverszünetet kötvén, az ellenségeskedések egyelőre megszűntek.

Dalmáciában Csáti János bán arra szoritkozott, hogy a Velencéhez szító városok területét, szölleit, olajfáit pusztítottatta.

Az 1357-ik évi hadjárat. Bárha a béke iránti tárgyalások az egész télen át folytak, azok semmi eredményre nem vezettek, mert Lajos király Dalmácia teljes visszaadását követelte, mibe a signoria belegyezni nem tudott. 1357.

A háború tehát folyt tovább, Vásári Tamás visszaverte a trevisoiak egy nagy kirohanását, szétvert egy 1600 főnyi Trevisóba bejutni igyekvő csapatot, majd pedig szétverte és lefegyverezte a **Brenta** mellett azon német zsoldos hadat, melyet a trevisoiak fel-
fogadtak s mely a folyó leapadására várt. Brenta.

Juniusban lejött a Terra Fermára **Kont Miklós** az új nádor s magával hozott hadaival elfoglalta **Serra Vallét**, mely magát **Serra Valle**.
kitartóan védelmezte, majd **Mestret**, melynek erődítményei nem **Mestre**.

1357. voltak kiépítve, **Castel-Francot** ellenben, bár a nádort a páduaiak
 Castel- hadi gépekkel is segítették, bevennie nem sikerült. *Szeptember 21-én*
 Franco. a nádor Magyarországra visszatérvén, a Terra Fermán továbbra
 is Vásári Tamás parancsnokolt; az elfoglalt részeket megtartotta,
 de új foglalásokat tenni nem tudott.

A hadjárat sorsa különben nem itt, hanem *Dalmáciában*
 dönt el. E hadszínhelyre ugyanis Velenceze, bizván a dalmát váro-
 sok tengerparti fekvésében; nem sok gondot fordított. Valóban, a
 magyar hadak aligha mentek volna sokra, ha nem segítik elő az
 ügyet maguk a *dalmát városok*.

Ezek ugyanis megtudván, hogy Velenceze átadásuk iránt
 már alkudozik, elhatározzák, hogy «természetes urukhoz», a magyar
 Spalato. királyhoz önként visszatérnek. 1357 július 8-án **Spalato** titkon
 fölfegyverkezett polgárai elfogták a velencezi zsoldosokat és a város
 Trau. kulcsait átszolgáltatták Lajos királynak; hasonlóképp tön Trau is.

Zára. **Zárát** már régebben ostromolták a magyar hadak. Szeptem-
 ber 17-én végre egyetértés jött létre a városbeliek és a magyarok-
 kal tartó száműzöttek közt, mire a záraiak maguk ereszték be a
 magyarokat a városba.

Nona. Zára után meghódolt, de csak éhség által kényszerítve, **Nona**,
 Sebenico. majd jelentéktelen ellenállás után **Sebenico**; mindkettő Csáti
 János bánnak.

Majd a szigetek is meghódolván a magyaroknak, Velenceze
 végre kénytelen lőn a békét megkötni és Dalmáciát a magyarok-
 nak átengedni.

1358 február 25-én a velencezi doge és 22 patricius szt.
 Márk templomában megesküdött a zárai szerződésre, mely szerint
Velenceze örök időkre lemond egész Dalmáciáról, összes városairól,
 erősségeiről, szigeteiről, kikötőiről és a Dalmát- és Horvátország
 urai czímról, melyet eddig a dogek használtak.

Oly fényes siker volt ez, a minőt a magyar királyok eddig
 Velenceze ellenében még soha sem értek el.

A magyar segélyhadak Romagnában. 1357—1360.

Mintegy viszonzásképen ama szolgálatokért, melyeket a pápa
 Lajos királynak a velenceziek ellenében tett, a szent szék kérte a

királyt, hogy a pápai hűbéreseket ellen, kik az engedelmességet 1357—1360.
megtagadták, a szentszékeknek segítséget nyújtson.

Albornoz biboros hadai mellé, ki a hadjáratot vezette, Lajos király 1357-ben **Laczkfi Miklós** ispán alatt azon hadakból küldött csapatokat, melyek a Terra Fermán működtek. A magyarok segítettek bevenni **Cesena** várát, melyet Ordelaffi neje Marzia hősies **Cesena.** elszántsággal védelmezett, s visszafoglaltak a szentszék számára számos várost és helységet.

1358-ban Lajos király Laczkfi csapatait megerősítette, melyek a pápai hadakkal hosszas ostrom után **Forlit**, Ordelaffi **Forli.** főerősségét, 1359 július 4-én megadásra bírták. Még ugyanazon évben **Estei Ferencz** pápai fővezér 4000 lovassal, közte 1500 magyarral, indul **Visconti Bernabos** ellen, ki **Bolognát** ostromolta. **Bologna.**

Bernabos ellen azonban **Estei Ferencz** nem boldogult, mire Lajos király 1360 szeptember havában **Medgyesaljai Mórócz Simon** vezérlete alatt 7000 magyar vitézt küldött Bolognába, mely had **Visconti Bernabost** ugyan visszaűzte, de a magyar sereg azután, fizetést **Albornoz biborostól** nem kapván, szétoszlott. Egy részök visszament, más részök «*Nagy Magyar csapat*» czímen zsoldos haddá alakult, és előbb **Atinai Jánosfia Miklós** vezérlete alatt **Johanna nápolyi királynőnek** segített **Durazzo** Lajos lázadását leküzdeni, majd elzüllött és még soká garázdálkodott Olaszországban.

A délvidéki háborúk.

A szerb háború 1359-ben. A Dalmátország visszafoglalására **Velenze** ellen intézett hadjáratok által félbeszakított szerb háborút Lajos király már 1359-ben ismét fölvette, **Kont Miklós** nádor vezérlete alatt május elején jelentékeny sereget küldvén a Szávához. A sereget nemsokára követé maga a király is és a határon olyképen rendelkezett, hogy míg ő *Szerbiába* bevonul, **Kont Miklós** *Boszniába* meneteljen, hogy a bosnyák bán, *Tvartko István* ellen fellázadt urakat megfékezze.

Lajos király végigvonult egész Szerbián a Rigómezőig s a szerb hadakat mindenütt levévén, **Dusán** czár fiát és utódát **V. Uros Istvánt** a magyar felsőség elismerésére kényszerítette.

1359. Kont Miklós ezalatt megfélekezte ugyan a fellázadt urak egy Zvornik. részét, mások ellenben Zvornikba zárkóztak, mely várat a nádor hiába ostromolta.

Midőn azonban híre ment, hogy a király a szerb czárt hódo-
latra kényszerítette, Zvornik is meghódolt.

Alig vonúlt azonban ki a magyar sereg, máris újabb sérel-
mek állottak be. Így a szerb czár egy híve, Vajszlár, Raguzá keres-
kedőit fosztogatta, mások betörték Boszniába s magyar területeket
dúltak.

Lajos király ennek folytán 1359 őszén még egy második had-
járatot is intézett Szerbiába, hogy a szerb fejedelmet megfenyítse.

A hadjáratok, ha kisebb seregekkel is, még ezután is ismét-
lődtek 1363-ig, míg végre Uros ellentállása végkép megtörtetett.

1363. **A boszniai hadjárat 1363-ban.** Kotromanics István, a
király apósának halála után a jó viszony Lajos és Bosznia bánja
közt meglazult. Már 1358-ban a kiskorú Tvartkó István bán helyett
kormányzó Ilona, Tvartko anyja és Subich György leánya, vissza-
tartotta az Erzsébet ifjabb királyné hozományához tartozó Halma
várat és területét. Ez ügy ugyan békésen elintéztetett, de már
1363-ban háború tört ki, mert Tvartko bán a bogumilek szektáját,
melyet Lajos király a pápa megbízásából üldözött, megfélekezni
nem akarta.

Ennek folytán 1363 június havában két sereg vonúlt be
Boszniába: az egyik Kont Miklós nádor és Miklós esztergomi érsek
Srbnik. vezérlete alatt, mely Ozorába tört be, ostrom alá fogta Srbniket,
de egyébként nem sokat végzett, a második a király által szemé-
lyesen vezetve, melynek működéséről azonban még kevesebbet
tudunk.

Tvartkó később egyesíti Szerbiát is Boszniával és a magyar
király beleegyezésével magát királylyá koronáztatja, de Lajos király
haláláig nem szűnik meg Magyarország hűbérese lenni.

1365—1369. **A bolgár (török) háborúk 1365—1369-ig.** Nagy Lajos
uralkodása idején válnak a törökök első ízben Magyarországra is
érezhetőkké és ő az első magyar király, ki velök érintkezésbe jut.

A Dsingisz khán által Turkesztánból kiszorított Szulejmán
unokája, Osmán, megalapította az oszmán-török birodalmat, mely
már fia Orkhán idejében egész Kis-Ázsiát magában foglalta; sőt a

törökök átlátogatnak Európába is, és a belviszályok dúlta görög császárság rovására folyton terjeszkednek. 1361-ben *I. Murad* elfoglalja *Drinápolyt* és evvel a törökök lábukat megvetik a Balkán félszigeten. 1365—1369.

A pápa már 1343-ban figyelmezteti Lajos királyt a törökök részéről fenyegető veszedelemre; később a pápa még általános keresztes háborúra is buzdítja a keresztény fejedelmeket, de azután nagyobb a gondja saját világi birtokainak megvédelmezésére, mint a török háborúra. Maga Lajos király is csak akkor fordít a dologra nagyobb figyelmet, midőn a törökök már Bolgárországot kezdik támadni, s ekkor is egyelőre inkább csak Bulgáriának Magyarországhoz csatolásán és a katolikus hitre térítésén fáradozik, a török ellenében pedig a passiv védekezést elégségesnek tartja.

Az első bolgár hadjáratot Lajos király *1365 tavaszán* indítja meg. Bulgáriában Sándor császár halála után három fejedelem uralkodott; *Sizmán*, az utolsó bolgár császár Tirnovában, ennek féltestvére *Stracimir János* Viddinben és *Dobrovics* a róla elnevezett Dobrudsa tartományban. Sizmán császár meghódolt a töröknek, a mindenfelé s így nála is segílyt kereső Paleologos János bizánczi császárt pedig börtönre vetette.

Lajos király seregével a Dunán átkelven, Felső-Bolgárországba tört be, június első napjaiban elfoglalta rövid küzdelem után annak fővárosát **Bodont** és Stracimir János fejedelem nevével együtt Horvátországba küldvén, fogságba helyezte. Bolgárország bánjává **Hémfí Benedeket** nevezte ki, megkezdette a bolgároknak a katolikus hitre térítését, s azután hazatért. Bodon.

1366-ban már komolyan foglalkozik Lajos király a *törököknek Európából való kiűzése eszméjével* és Velenczétől e czélgályákat is kér. Hogy Lajos király hadai jártak ez évben is Bolgárországban, az valószínű és történetíróink közül sokan úgy vélik, hogy ez évben vívta ki a király a *törökök és Sizmán császár* 80,000 főnyi hada fölött azon fényes győzelmet, melynek emlékére a *Mária-Zelli templomot* építette; de hiteles adataink erre nincsenek.

Épügy nem tudunk bizonyosat az *1367-ik évi* hadjáratról.

A következő évre nézve már bizonyos, hogy Lajos király hadai ismét Bolgárországban jártak. Ezen *1368-ik évi* hadjárásban

1365—1369. a királyljal voltak László nádor, Lindvai Miklós bán fia Hahoti Miklós, Nagymihályi Györgyfia János és többen. A hadjárat, melyről azonban részletesebben mit sem tudunk, *1369-ben* is folyt, mert a visszatért hadak 1369 december 7-én oszlanak szét. Lajos király 1370-ben visszaadja Bolgárországot magyar főhatóság alatt Stracimir Jánosnak.

A törökök ezalatt mindig jobban és jobban befészkelik magukat Európában. Lajos király újból kezdi érezni annak szükségét, hogy a törökök ellen nagyobb támadó hadjárat intéztessék s kezdeményező lépéseket is tesz erre. De a pápa, a ki korábban keresztetes háborúra is kész volt, most még a pápai tizedet sem engedi el; Velence megtagadja a gályákat, s így Lajos is, Európának és az egész kereszténységnek nagy kárára, kénytelen a törökök elleni támadó háborúnak, a törökök Európából való kiűzésének eszméjéről lemondani.

1369. **A havasalföldi hadjárat 1369-ben.** Sándor havasalföldi vajda, ki Lajos királynak mindjárt uralkodása kezdetén meghódolt, élete utolsó éveiben már «megfeledkezett» az évi adóról, fia pedig, **Lajk Ulászló**, a vajdaságba lépéskor már a hódolatot is fölöslegesnek tartotta, s csak akkor hódolt meg, midőn Lajos király őt 1365-ben háborúval fenyegette.

De már négy év múlva az engedelmességet megtagadta, minek folytán Lajos király *1369-ben* két sereggel támadta meg Oláhországot. Az *egyik sereggel* maga a király Bolgárország felől nyomult be, és vezére, **Gara Miklós** macsói bán, a sereget a Dunán mellvédekkel és tornyokkal ellátott hajókon, a nyilaikkal sűrűn lődöző oláhok szeme láttára, átszállítván, az oláhokat szétverte. A király ezután benyomult a szörényi bánságba, **Szörény** várát elfoglalta és megerősítette. Kevesebb szerencsével járt a *második sereg*, melyet pedig **Laczkfi Miklós** erdélyi vajda, István vajda vitéz fia vezetett. A vajda megverte ugyan az oláhoknak **Dragmen** dumboviciai várnagy által vezetett seregét a **Jalomicza** folyó mellett, de azután az oláhokat oktanul üldöztvén, keskeny szorosokba, majd a hátrálásnál ingoványokba jutott; az előbbieken az oláhok okoztak nagy veszteségeket, de az utóbbiakban is számosan veszték el. Az esetek közt volt maga Laczkfi Miklós, továbbá a derék Járai Péter,

Vas Dezső, Vörös Péter, Székely Péter és László és számos jeles magyar vitéz. 1369.

Lajk havasalföldi vajda mindazonáltal a király serege által kivívott győzelmek folytán meghódolt. Lajos király őt nemcsak kegyeibe fogadta, de a fogarasföldi új oláh telepítvényt hercegevé is kinevezte.

A harmadik velencei háború.

Lajos királynak IV. Károly császárral való viszályai és Lengyelország királyává történt megkoronáztatása alkalmával a magyar hadak fölkeltek ugyan és ki is vonultak az országból, de de e háború küzdelem nélkül folyt le s így most Nagy Lajos háborúinak legutolsójához értünk el: *a Velenczével eszközölt végleszámoláshoz.*

Velenczére fölötte keserű kényszerűség volt, hogy Dalmáciát vissza kellett bocsátania a magyarok hatalmába s nehezen tudván ebbe bele törödni, természetes, hogy a magyarokkal szemben fogadott barátsága is fölötte hideg volt.

Már a zárai szerződés többféle kellemetlenségre, viszályra adott okot; majd azon mesterkedett Velence, hogy a dalmát városok kereskedelmét minden úton és módon károsítsa, sőt Raguzát és Cattarót a velencei kikötőből ki is zárta. Nem kisebb sérelem volt, hogy Velenceze egy magyar-dalmát hajóhad alakulását mindenkép akadályozta, de sőt még a török háborúra — bár szerződésileg kötelezve volt — sem adott gályákat Lajos király rendelkezésére. Az új háború oka és anyaga szóval naponta több lett, s Lajos király már akkor szívesen leszámolt volna Velenczével, a mikor Velenceze Carrara Ferenczet, Lajos szövetségesét 1372-ben megtámadta, de ekkor még, a császárral levő viszály és a lengyel ügyek miatt nagy háborút nem indíthatván, Paduába csak segélyhadat küldött; a komoly küzdelem pedig elmaradt 1378-ig. Szorosan véve azonban a paduai hadjárat is a magyar-velencei háború része, minélfogva ide soroljuk.

A paduai hadjárat 1372—1373-ban. A második velencei háborúban hűséges szövetségese volt Lajos királynak Carrara Ferencz, Padua ura. Ezt Velenceze neki meg nem bocsát-

1372—1373.

1372—1373. hatván, azon ürügy alatt, hogy Carrara a határokat bolygatja és jogtalan foglalásokat tesz, Paduát 1372 őszén haddal támadta meg. A velenceiek ez őszi hadjáratban Carrara fölött előnyöket nyertén, ez a magyar királyhoz folyamodott segítségért.

Lajos király nem késett Padua urának segílyt küldeni. **Laczkfi István** erdélyi vajdát, a nápolyi hős fiát, 2000 magyar vitézzel küldte Carrarához, ki a magyar hadat azonnal **Treviso** ostromára küldé.

1373 tavaszán **Telegdi Tamás** még további 2500 lovast hozott, kik közt számos előkelő úr volt; így Hémfia Benedek, Bebek György, Czudar Péter és mások; e hadat Carrara a Piave vonal védelmére rendelte, hol a velenceieknek erődített tábora volt; a velenceieket **Giustiniani Tádé** vezérelte.

Mihelyt a magyarok megérkeztek, Carrara **Laczkfi** seregével és saját hadaival is a Piavehoz ment s a velenceieket megtámadni szándékozott. De **Giustiniani** megelőzte őket, a Piaven átkelvén. **Pieve di Sacco**. **Pieve di Sacconál** ütköztek össze az ellenséges hadak 1373 május havában, s a magyarok a velencei sereg fölött fényes győzelmet vívtak ki. A velenceiek vezérei: **Giustiniani Tádé**, **Camino Gellért**, **Risolini Asso** és mások fogságba estek és Magyarországra küldettek.

A magyarok egy része, **Bebek** és **Hémfi** csapatai, ezután visszatértek Magyarországra; de **Laczkfi** hada és a paduaiak, továbbá az **osztrák hercegek** 1000 főnyi segílyhada most együttesen **Treviso** ostromának folytatásához fogtak. Az első roham, melyet a trevisói sánczok ellen intéztek, sikerült is, de midőn a szövetségesek 1373 június 30-án a második vonalat támadták meg, a velenceieknek több ezer törökkel is megerősödött és **Dandolo Lénárt**, a doge fia által vezetett fölmentő serege a rohamra lovaikról leszállt magyarokra rontott és azokat a mocsarak felé szoritván, egy részöket levágta, más részöket fogságba ejtette. A fogságba jutottak közt volt a magyarok vezére, **Laczkfi István** vajda is és számos előkelő magyar, a kik azután Velenczébe vitettek és elzárattak.

Carrara, **Bebek György** csapata visszatérván, még küzdött egy ideig Velence ellen, de miután saját testvére ellene föllázadt, és a milánói hercegek a viscontiak is Velenczével szöveteztek, **Lajos király** pedig a császár ellen készülvén, tovább nem támogat-

hatta, kénytelen volt *1373 szeptember 21-én* Velenczével sulyos 1372—1373.
föltételek közt békét kötni.

Különösen kiemelendő körülmény, hogy a velenceziek e hadjáratban használták legelőször a **lőport, az ágyút.** «Ormótlan, öblösszájú vasszerszám az, mely hosszában ki van fúrva. E fúrt nyílásba gömbölyű követ, kén, salétrom és szénből készült port tesznek. Ha e port egy külön lyukon át meggyújtják, a kő oly erővel repül kifelé, hogy fal ellent nem állhat neki. Közben pedig azt hinnéd, hogy mennydörgést hallasz» — így írja le az ágyút és működését a trevisói krónika.

A velencei háború előzményei. A harmadik velencei 1376.
háborút tulajdonkép nem is Magyarország kezdeményezte, hanem Genua, és Magyarország e háborúban nem is mint főszereplő, hanem mint szövetségestárs vesz részt. Lajos király a korábban már előadott okoknál fogva a Velence elleni háborút folyton szem előtt tartotta s 1376-ban már szövetséget is köt az aquilejai patriarchával, Carrara Ferenczcel, a császárral, az osztrák hercegekkel, a friauli és görzi urakkal; de a háború megkezdését még mindig halogatja, kétségtelenül kedvezőbb időre, jobb alkalomra várván. Már eddig is nyilvánvaló volt, hogy Velence ellen erős hajóhad nélkül boldogulni nem igen lehet, de oly hajóhaddal, mely a velenceivel mérkőzhetnék, csak Velence tengeri versenytársa: *Genua*, rendelkezett.

Genua már a nyolcz évi fegyverszünet alatt följánlotta Lajosnak szövetségét Velence ellen, de Lajos akkor azt el nem fogadhatta; most új viszály keletkezett a versenytársak közt, mely közeli háborút helyezett kilátásba. Ezt meg kellett várni s Lajos meg is várta.

A Genua és Velence közti háború, melynek lefolyása különben Velence irányában, mely magát emberfölötti erővel és nemes hősiességgel védi, tiszteletet gerjeszt, 1378-ban valóban kitört. Az ok a háborúhoz már régi volt; kereskedelmi érdekek összeütközése, féltékenység; az alkalom rá: a versengés Tenedos szigetének — mely a Fekete-Tenger bejáratát védte — birtoka fölött.

Genua természetesen első sorban Magyarország szövetségét kereste és Lajos király a szövetséget elfogadta.

Az 1378-ik évi hadjárat. A magyar hadakból az első 1378.

1378. szállítmány, 5000 lovas, *1378 június 26-án* érkezett Paduába, hogy a Terra Fermán működjék Velence ellen; parancsnoka **Horváti János** macsói bán volt. Majd több és több magyar csapat érkezett Mestre. ide, melyek a paduaiakkal július végével elfoglalták **Mestrét**, és Velenczét a szárazföldi közlekedéstől teljesen elzárták. Ezután betörték a magyarok a Velenczével szövetséges Visconti Bernabos Brescia. milánói herceg területére, megvették **Bresciát** és pusztították a lombárd területet. Visconti ekkor Carraratól és Horvátitól három havi fegyverszünetet eszközölt ki.

Míg ezek a Terra Fermán történtek, a tengeren már nagyobb dolgok mentek végbe.

Pisani Viktor, a velencei hajóhad tengernagya, hajóhadának egy 14 gályából álló osztályával a Tiberis folyó torkolatánál július 30-án találkozott a genuaiak **Fiesco Lajos** által vezetett és 10 gályából álló hajóhadával, azt a dühöngő vihar daczára megtámadta, a genuaiak hajóiból egyet elsüllyesztett, ötöt a tenger-nagygyal együtt elfogott s csak négy hajó birt az adriai tengerre, Dalmácia felé elmenekülni, Zára kikötőjében keresvén oltalmat. Pisani követte a genuai hajókat ide, és Zarat hódolatra hívta föl, mit azonban Zára visszautasított.

A veszély hírére *Szécsi Miklós* horvát és szlapon bán hadait gyorsan összegyűjtötte, hogy Zára és Trau, a két legfontosabb kikötő biztosítva legyen. De Pisani már elhajózott **Cattaróhoz** és e várost három roham után augusztus 14-én, majd két hóval később Sebenico. október 24-én vitéz ellenállás után **Sebenicot** is megvette.

Míg azonban a velencei hajóhad a dalmát városokkal vesződött. **Doria Lucián**, a genuai hajóhad tengernagya, 17 gályával a traui kikötőbe érkezett. Mihelyt Pisani ezt megtudta, azonnal Trau elé ment és azt szárazon és vizen megtámadta; de szárazon Szécsi magyar hadai, vizen Doria, minden támadását visszaverték, mire a velencei hajóhad Arbe szigetét foglalta el. A signoria azonban, hajóhadát több gályával megerősítvén, őt új támadásra hívta föl. Pisani meg is kísérelte a támadást, de nagy veszteséggel visszaveretvén, hogy hajóit új legénységgel és eleséggel ellássa, a Polai kikötőbe vonult vissza. Evvel a hadműveletek ez évre véget értek.

1379. **Az 1379-ik évi hadjárat.** A következő évben a küzdelem szárazon és vizen még nagyobb erővel indult meg.

A Terra Fermán a parancsnokságot **Durazzo Károly** vette át, az Aversában kivégzett hasonló nevű herceg Lajos testvérének fia, kit Lajos király Johanna testvérének, Máriának Margit leányával házastván össze, a velencei háború után a nápolyi trón elnyerésére ígérkezett segíteni. Durazzo Károly 10.000 főnyi magyar sereggel indult a hadszínhelyre s mindenekelőtt Velence legerősebb szövetségeseivel, Visconti Bernabossal végzett. **Cremona** mellett döntőleg megverte és 1700 emberét elfogta, mire Visconti békét kötött. Károly ezután ostrom alá fogta **Trevisót**, elfoglalta **Treviso**. Velence többi várait és városait, úgy, hogy a szorongatott Treviso volt az egyetlen pont, mely még a köztársaság birtokában maradt.

Még nagyobb jelentőségű volt a küzdelem a tengeren. A genuai hajóhadat Lajos király a dalmát városokból 7 gályával szaporította, mire Doria Lucián május első napjaiban Pola elé ment s miután gályái egy részét egy hegyfok mögött elrejtette, másik részével a velencei hajóhadat küzdelemre igyekezett bírni.

Pisani nem látta célszerűnek a harcztot fölvenni, de saját kapitányai és a signoria képviselői sürgették azt, Pisani végre engedett és május 7-én **Pola** mellett megtámadta a genuai és dalmát hajóhadat. Ez mindaddig hátrált míg elrejtett hajói közelébe jutott s ekkor a harcztot elfogadta. Pisani hevesen rontott a genuaiakra, annak admirális-hajójára hidat vetett s miután a küzdelemben Doria Lucián elesett, a hajót elfoglalta. E pillanatban jelent meg a genuai hajóhadnak **Doria Ambrus** által vezetett elrejtett osztálya és a velenceieket oldalba fogván, rajtok teljes győzelmet aratott. Tizenöt velencei gálya és közel 2000 ember, köztük 24 velencei patricius esett a győzők hatalmába. Pisani hajóhada romjaival Parenzóba menekült. A signoria Velenczébe idézte, halálra ítélte, de egyelőre börtönbe vettette.

Doria Ambrus, a pólai győzelmet nem aknázza ki, bár voltak, a kik ajánlották neki, hogy vitorlázzon egyenesen Velenczébe, melyet most majd ellenállás nélkül elfoglalhat. Az új tengernagy, **Doria Péter** szintén nem volt hajlandó addig Velence ellen indulni, míg a hajóhad még távol levő részei együtt nincsenek. Időközben Velence mindent elkövetett, hogy Lajos királyt békekötésre bírja, tudván azt, hogy akkor Genua is visszavonul; de törekvései siker-

1379. telenek voltak. De nem mulasztotta el Velence a védekezést sem, és a Lidót, Velence bejáratát, erős lánczokkal, erődökkel, melyekbe számos védő őrséget helyezett, elzárta, majd elzárta és megerősítette a Malamocco és a Chioggia csatornáit is.

Doria Péter végre augusztus első napjaiban megjelent 47 gályával Velence előtt és a védőművek szemrevételezése után Chioggia. Chioggia ostromára határozta el magát; vele volt a magyardalmát hajóhad is. Másrészt Carrara Ferenc is lejött a Brentán és bárkáival, melyekben magyar csapatok is voltak, elárasztotta a Lagunákat. Augusztus 11—15-éig ostromolták a genuai, paduai és magyar csapatok Chioggiát, míg végre *augusztus 16-án* rohammal bevették. A főtéren felvonták a genuai, a palotára a paduai, a toronyra a magyar zászlót. A hat napi ostrom Velencének 6000 emberébe került; 4000 jutott hadi fogságba.

Velence végveszélyben volt. Carrara azonnali támadást javasolt, de Doria rendszeresebben, biztosabban akart eljárni. Másnap megjelentek a signoria követei, *fehér lapot* adva át Doria és Carrarának, készek minden föltétel teljesítésére. De bár Carrara a béke megkötésére hajlandó lett volna, Doria Péter, ki Velenczét nemcsak megalázni, de megsemmisíteni akarta, a követeket büszkén, gúnyos szavakkal elutasította.

Végső kétségbeesésben volt Velence. Még csak a magyar királyban volt reménye. Felajánlotta, hogy a magyar fenhatóságot elismeri, a magyar zászlót kitűzi, évi adót fizet. Bár ott lett volna akkor Lajos király; az ő bölcsesége és előrelátása e békét nyomban elfogadta és aláírta volna, s Magyarország történetének ez lett volna legfényesebb lapja. De tanácsosai és Durazzoi Károly, Carrara Ferenc és a genuaiak folytonos izgatásaira oly képtelen követeléseket támasztottak, hogy Velence ezeket végső romlása, megsemmisülése nélkül el nem fogadhatta. De a hosszú tárgyalások által, melyek a szövetségesek közt egyvetlenségeket támasztottak, Velence ostroma elmaradt s a halasztás időt, módot adott Velencének, hogy magát az élet-halál harcra előkészítse.

1380. **Az 1380-ik évi hadjárat.** A tárgyalások alatt Velence előhozatta a börtönből Pisani tengernagyot, s a haza végveszélyében őt bizta meg a védelem vezetésével. Pisani erődöket építtetett, a hajógyárban levő gályákat kijavíttatta és fölszereltette, Contarini

András a 70 éves doge maga állott az újonnan alakított csapatok élére s példával előljárando, minden kincset, még ezüstjét is az államkincstárba szolgáltatatta. Majd visszahívta a *Zeno Károly* tengernagy alatt keleten levő hajóhadat. 1380.

Most már Velence hajóhada lön erősebb s miután Pisani a Lagunák bejáratait elsúlyesztett hajókkal és czölöpekkel elzárta, az ily módon a Lagunákba bezárt genuai hajóhadat 31 gályával Chioggiában ő fogta ostrom alá. A körülzárt, eleségben hiányt szenvedő genuai hajóhad, miután a doge által személyesen vezetett utolsó rohamnál Doria Péter is elesett, *1380 június 24-én* kénytelen volt magát kegyelemre megadni. A genuai hajóhad 19 gályája és 4170 embere Velence foglya lön. Contarini András doge diadallal tért vissza Velenczébe.

Genua ugyan új hajóhaddal jelent meg Velence előtt, s elfoglalta Triestet, Capo d' Istriát és Polát, de Pisani 47 gályával üldözőbe vette, mire a genuai hajóhad a zárai kikötőbe menekült. Az augusztus 13-án meghalt Pisani helyébe lépő **Zeno** megjelent ugyan Zára előtt, de a genuaiakat meg nem támadhatta, minek folytán bosszúságában feldúlta és felgyújtotta **Zengget**. A beálló tél **Zengg**, a hadműveleteket megszüntette.

Az 1381-ik évi hadjárat. Velence a tengeren győztes levén, most már nem fogadhatta el az elébe terjesztett, még mindig súlyos békepontokat, mire a paduaiak és a magyarok újból kemény ostrom alá fogták **Trevisót**. Velence ekkor, miután **Trevisót** már többé meg nem tarthatta, nehogy az a paduaiak kezére jusson, a várost az osztrák hercegeknek adományozta, kik azt 1381 május 21-én át is vették. Treviso.

Végre VI. Amadé Savoyai gróf közbenjárásával, ki a felek követeivel Turinban tanácskozott, sikerült a békét megkötni.

Az 1381 augusztus 24-én megkötött *turini béke* megerősítette Magyarországra nézve az 1358. évi zárai békét, biztosítja tehát Magyarországnak örök időkre Dalmácia birtokát, és orvosolja ama sérelmeket, melyek a háborút — magyar részről — előidéztek. Genuával és Paduával Velence külön békét kötött.

Lajos király még megsegítette Durazzói Károlyt Nápoly elfoglalásában, melléje *Horváti János* macsói bán alatt egy 9000

1380. magyar hadat adván. Károly, Johanna negyedik férjének, Braunschweigi Ottonak hadait visszanyomva, 1380 július 16-án bevonult *Nápolyba*. Két év múlva az álnokságon kapott Johannát Muro városában megfojtatta. Endre meggyilkolásáért Johanna büntetését végre mégis megnyerte.

Lajos király, miután Mária leánya jegyesét, *Zsigmondot*, az 1382. évi zólyomi (lengyel) országgyűlésen a lengyel királyságban utódjául elfogadtatta, Nagy-Szombatba ment, hol *1382 szeptember hó 10-én* meghalt.

Lajost az utókor «Nagy» névvel tisztelte meg, s méltán, mert egyéb okoktól eltekintve, Magyarország az ő uralkodása alatt érte el kiterjedésének, hatalmának és tekintélyének legmagasabb fokát.